

ÅRGANG 21

MILJØKRIM

01 // APRIL 2018

ØKOKRIM

Portrett: Spesialetterforsker Per Knut Vistad / s. 4

- Bygg nettverk!

Arbeidsmiljø / s. 23

1 500 000 i bot etter dødsulykke

Forurensing / s. 26

Plastforelegg til kommune

Dyrevelferd / s. 16

Blodig alvor på vidda

- Norges mest omfattende sak om imiterte rovviltskader og reintyveri

Miljøkrim er et fagblad som inneholder aktuelle artikler om miljøkriminalitet. Hovedområdene er natur, forurensing, arbeidsmiljø, kunst, kulturminner og dyrevelferd. Det distribueres til politiet, påtalemyndigheten, domstolene, kommunene, naturoppsyn, miljø- og kulturminneforvaltningen, med flere. Bladet utgits to-tre ganger i året.

Ansvarlig utgiver:

Miljøkrimavdelingen ved ØKOKRIM

Utgitt: April 2018

Ansvarlig redaktør:

Førstestatsadvokat Hans Tore Høviskeland

Redaktør:

Førstestatsadvokat Tarjei Istad

Redaksjon:

Politioverbetjent Kenneth Didriksen

Politioverbetjent Jon Atle Georgsen

Spesialetterforsker/biolog Joachim Schjolden

Teamkonsulent Heidi Charlotte Horn Talgø

Grafisk formgivning:

Lillian Øktnér Widlic

Språkvask:

Språkseksjonen ved Kripes

Opplag og trykk:

4 000, Wittusen & Jensen

Der annet ikke er nevnt, er bildene fra Shutterstock. Forsidefoto: Kollasje laget av ØKOKRIM med bilder fra oss og Shutterstock.

Adresse:

ØKOKRIM. Pb. 8193 Dep., 0034 Oslo

Besøksadresse:

C.J. Hambros plass 2 C, 0164 Oslo

Telefon: 23 29 10 00

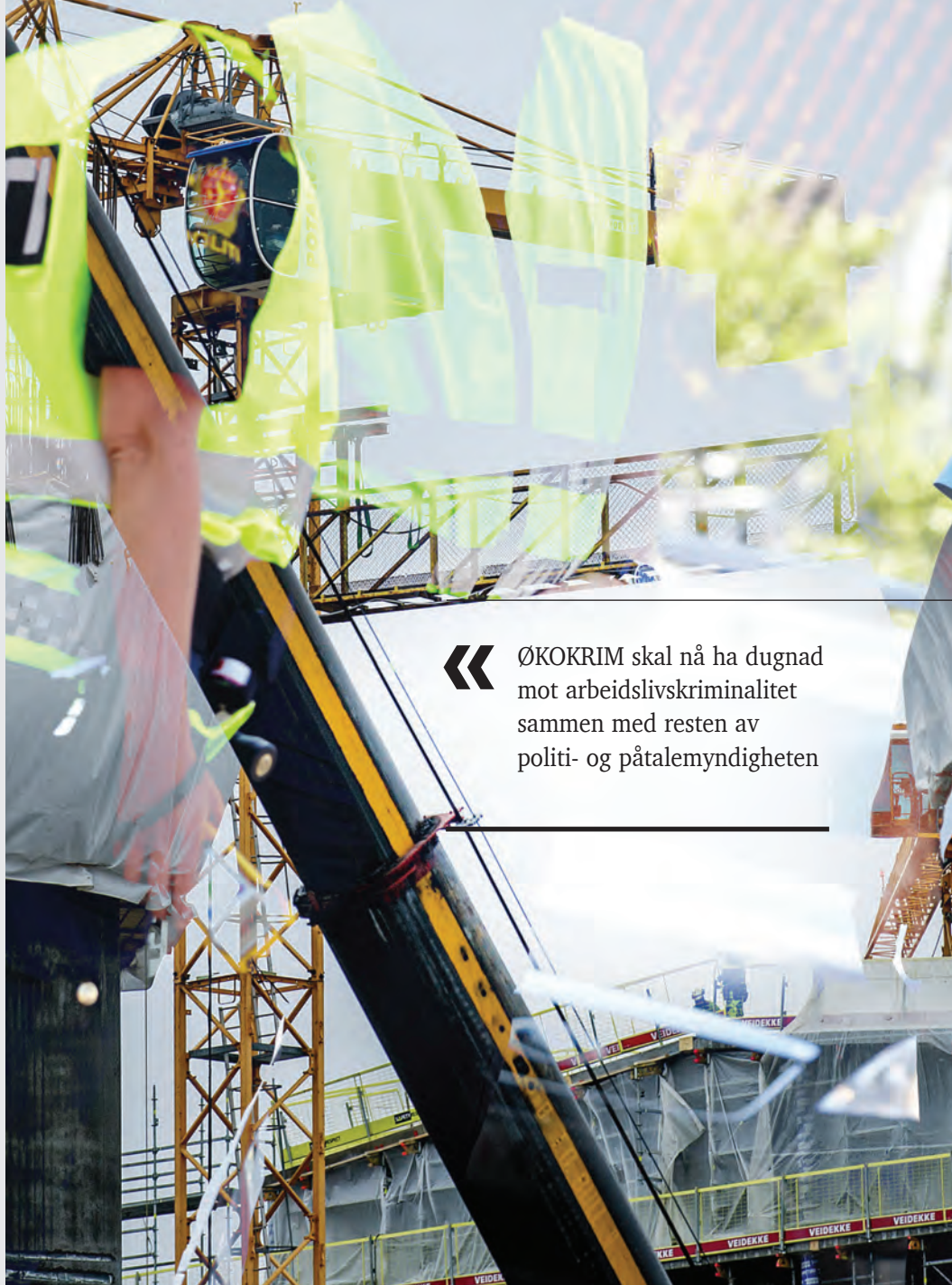
Telefaks: 23 29 10 01

E-post: miljokrim.okokrim@politiet.no

Nettside: miljokrim.no
okokrim.no

Miljøkrimavdelingen ser positivt på bidrag fra leserne, både i form av artikler og bilder, men også innspill og forslag til tema.

Redaksjonen forbeholder seg retten til å redigere innsendte bidrag. Stoff kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og skal krediteres fagbladet Miljøkrim.

ØKOKRIM skal nå ha dugnad mot arbeidslivskriminalitet sammen med resten av politi- og påtalemyndigheten

Innhold

Utgave 1/2018

4	Portrett: – Bygg nettverk!
Spesialletterforsker Per Knut Vistad	31	Ikke helt etter boka: Skole dømt for felling av kantvegetasjon
10	Fokus	34	Norske hummerbestander
15	Samfunnsstraff for manglende tilsyn av katt	38	PSYCHE (Interpols nye kunstregister)
16	Blodig alvor på vidda	39	Ny skjelettveileder
23	1 500 000 i bot etter dødsulykke	40	Seminarer
24	Tilgjengekontroll på byggeplass og mangelfull sikring av stillas	42	Skjerpa strafferammer
26	Plastforelegg til kommune	45	Bokomtale: Etterforskning – prinsipper, metoder og praksis
28	Ny, svensk dom om illegal rovdrykk	49	Aktuelle dommer og forelegg
		50	Ny lovgivning og nye forskrifter

Leder

Ansvarlig redaktør **Hans Tore Hoviskeland**

Arbeidslivs- og miljøkriminalitet

For første gang i historien ble de årlige øko- og miljøfagseminarene gjennomført samlet. ØKO-KRIM arrangerer disse seminarene for personell i politi- og påtalemyndigheten som arbeider med bekjempelse av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Bakgrunnen for å arrangere et slikt felles seminar er erkjennelsen av at disse fagfeltene har mange felles trekk, og miljøkriminalitet dreier seg også i mange tilfeller om økonomisk kriminalitet. I tillegg skal det opprettes øko- og miljøteam i politidistriktene. Begge fagområdene omfatter også bekjempelse av arbeidslivskriminalitet, som var hovedtemaet på seminaret.

Kriminalitet i arbeidslivet er en økende utfordring som medfører alvorlige konsekvenser for berørte arbeidstakere, virksomheter og samfunnet for øvrig. Skal vi ha et godt og seriøst arbeidsliv i Norge, må arbeidslivets spilleregler følges og arbeidslivskriminalitet forhindres og bekjempes.

Arbeidslivskriminalitet er et omfattende begrep, og ofte har denne formen for kriminalitet også tilknytning til miljøkriminalitet. Den kan være relatert til arbeidsmiljøkriminalitet (indre miljø) eller til miljøkriminalitet (ytre miljø).

Flere utlendinger dør i arbeidsulykker

I en fersk rapport fra Arbeidstilsynet, *Risiko for arbeidsskadedødsfall i det landbaserte arbeidslivet*, fremgår det at utenlandske arbeidstakere utsettes for høyere risiko for arbeidsskadedødsfall enn norske arbeidstakere. De senere årene har utenlandske arbeidstakere utgjort en økende andel av de omkomne, i takt med at antall nordmenn som omkommer, har gått ned. I 2016 var 40 % av de omkomne i arbeidsulykker utenlandske statsborgere. Jeg mener

det er viktig at både Arbeidstilsynet og politiet etterforsker disse sakene på best mulig måte, og også undersøker nærmere om det er begått annen form for arbeidslivskriminalitet. Et gjennomgående trekk ved arbeidsmiljøkriminaliteten er at overtredelsene, eksempelvis arbeidsulykker, oppleves som uaktsomme, isolerte hendelser. Ved nærmere ettersyn kan de imidlertid vise seg å skyldes manglende eller mangelfull internkontroll, dårlig opplæring og språkproblemer.

Som regel har arbeidsgiveren unnlatt å følge opp pålagte tiltak som skal sikre arbeidstakeren, ofte for å spare penger. Sakene kan ha internasjonale forgreininger ved at involverte selskaper og/eller arbeidere er utenlandske.

Typiske lovbrudd innenfor arbeidsmiljøkriminalitet er manglende opplæring, instruksjoner og rutiner, manglende sikkerhet og feil ved utstyr og maskiner samt ulovlig overtid. Et eksempel er en nylig avsagt dom i Agder lagmannsrett. Saken gjaldt foretaksstraff for to selskaper etter en dødsulykke i arbeidslivet. To foretak ble idømt bøter på 600 000 kroner hver etter en dødsulykke på et anleggsområde: En polsk maskinfører døde etter å ha veltet med dumper utfør en ca. 32 meter høy etablert tipp. Maskinføreren hadde ikke fått tilstrekkelig opplæring, arbeidsmiljøet var ikke forsvarlig, og HMS var ikke ivaretatt.

Ved sosial dumping overholdes ofte ikke allmenngjort tariff, lønn og overtidsbetaling utbetales ikke, det finnes ikke arbeidstidsreguleringer, oppsigelsesvernet er mangelfullt og/eller lovpålagte velferdsordninger følges ikke opp.

Politiet og påtalemyndigheten har fått bedre redskaper til å sikre effektiv allmennprevensjon – både på kjøpersiden og arbeidsgiversiden – på de områdene der arbeidslivskriminalitet er et problem, ved at strafferammerammen både

i arbeidsmiljøloven og allmenngjøringsloven ble hevet til tre års fengsel fra 1. juli 2015.

Helse Miljø Sikkerhet

I miljøkriminalitetssaker finner en oftere elementer av arbeidslivskriminalitet. Det kan for eksempel være i tilknytning til ulovlig bygging i strandsonen, hvor det benyttes arbeidstakere fra Øst-Europa, og norske lover om lønns- og arbeidsforhold ikke overholdes, og hvor det ikke tas hensyn til om det foreligger tillatelse til inngrep i strandsonen.

Også i andre miljøkriminalitetssaker ser en det samme. Det benyttes for eksempel utenlandske arbeidstakere til oppussing av kulturminner, gravearbeid ved kulturminner eller i naturvernområder, dykkere til å hente opp kulturminner fra havbunnen eller i bedrifter med risiko for å forurense. Imidlertid blir ikke norske lover om lønns- og arbeidsforhold, skatter og avgifter fulgt, det blir gitt dårlig opplæring, og det er lange arbeidsdager. Dette medfører igjen at kulturminner eller naturområder påføres skader, eller at miljøet blir forurenset.

HMS er sentralt, og M står for miljø sammen med helse og sikkerhet. Et velfungerende og lovlydig arbeidsliv generelt er viktig med tanke på et norsk samfunn basert på tillit og egenkontroll. Arbeidslivets oppfølging og etterlevelse av miljølovregler er vesentlig på grunn av den store påvirkningen industriell virksomhet og annen virksomhet kan ha på miljøet. Etterlevelse av miljølovverket forutsetter et fungerende og lovlydig arbeidsliv.

ØKOKRIM skal nå ha dognad mot arbeidslivskriminalitet sammen med resten av politi- og påtalemyndigheten. Vi har allerede hatt en del saker på dette feltet, og vi bidrar i flere sammenhenger utenfor sak. Men nå skal vi gjøre mer!

Tekst: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM / Foto: **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM (der annet ikke er nevnt)
// kenneth.didriksen@politiet.no

Foto: Leif Ingvald Skaug

Spesialletterforsker Per Knut Vistad i ØKOKRIM:

– Bygg nettverk!

Gjennom 26 år i ØKOKRIM har Per Knut Vistad erfart at det tar tid å bygge nettverk, men at samarbeid som i INTERPOL og Europol er viktig på miljøområdet.

Per Knut har lang erfaring fra å jobbe med miljøkriminalitet og er trolig den i Norge med mest kunnskap om forurensingskriminalitet. Han har jobbet ved ØKOKRIM siden høsten 1992, tre år etter opprettelsen. Det året økte antall ansatte økte fra rundt 25 til 45. – Jeg kom fra Ernst & Young i Telemark, der jeg som statsautorisert revisor og såkalt ledende medarbeider arbeidet med finansiell revisjon og ulike rådgivningsoppgaver, minnes Vistad.

Og da valgte du å jobbe i staten? – Ja, jeg hadde jo fått med meg at ØKOKRIM ble startet, og søkte da på noe jeg anså som interessant. Oppgavene var spennende den gangen, og det synes jeg fremdeles det er. Jeg har også hele tiden satt pris på tverrfagligheten, i form av samarbeid med jurister og etterforskere med politibakgrunn eller ulik sivil bakgrunn.

Det var vel ikke noe miljøfag på ØKOKRIM den gang? – Nei, jeg ble ansatt av Jørn Holme (tidligere leder av miljøteamet, nå Riksantikvar, red. anm.), men det var før det ble opprettet noe

miljøteam. Det kom ikke før 1. januar 1994. Men før teamet ble etablert, jobbet Jørn og tidligere kollega Arild Lyssand sammen om faunasaker. Jeg husker også at jeg jobbet for to ledere den gang; jeg jobbet 80 prosent for Morten Eriksen og 20 prosent for Jørn. De første årene jobbet jeg mest med økonomisaker som skatt, bedrageri, utroskap, korrupsjon og så videre. Dette endret seg etter hvert, først jobbet jeg samme prosentvise forhold motsatt vei, og fra siste halvdel av 90-tallet har jeg jobbet 100 % med miljøsaker.

Har du gått fra å være generalist i ØKOKRIM til å bli ekspert innen forurensing? – Ja, jeg har nok fått stadig mer spisset kompetanse. Men nå spør det også hvordan en definerer ekspert og spisskompetanse. Jeg har jo erfaring fra å jobbe med de fleste typer miljøsaker, både fauna, arbeidsmiljø og kulturminner, men jeg har helt klart jobbet mest med forurensingsfaget.

Og ØKOKRIM er vel et fagorgan ifølge påtaleinstruksen? – Ja, innenfor politi og påtale er vi jo det, med ansvar for særskilte områder.

Per Knut forklarer at det ikke nødvendigvis var et bevisst valg fra hans side å jobbe mest med forurensningssaker. Tidligere, da det var færre ansatte ved miljøteamet, var det tids- og saksavgrensede fokusområder. Først jobbet alle med faunasaker, deretter ble samtlige engasjert i arbeid med forurensing, og så videre.

– Det var vel da jeg begynte å få et kontaktnett i forvaltningen innen forurensingsfaget, og det gjorde veien videre enklere.

Hva har vært den mest utfordrende saken du har jobbet med? – Oi... Det var et vanskelig spørsmål. Det har vært så mange, og det er ikke nødvendigvis de største som er mest faglig utfordrende. Dersom jeg skal velge én, tror jeg det bør bli Vest Tank-saken, av flere grunner; stor sak, utenlandsetterforskning, det ble ikke spilt med åpne kort. I tillegg var det naturvitenskapelige fagfeltet, særlig innen kjemi, utfordrende. Det siste er jo på ingen måte mitt felt. Den saken var for øvrig et godt eksempel på at det er nyttig å ha naturvitere som biologer og kjemikere i eget hus.

Når du etterforsker forurensningssaker, opplever du da at lokalsamfunnet heier på deg, eller blir det mislikt at du kommer utenfra og skal fikse opp? I betente rovdynsaker har det jo vært tendenser til at de lokale beboerne borti-mot motarbeider etterforskningen. – Det kommer jo an på hvilken type sak det er snakk om. Jeg husker saken mot smelteverket i Odda. Den var spesiell, ettersom det var en hjørnesteins-bedrift i bygda, og det kan jo være å starte i en motbakke. Men vi jobbet sammen med veldig bra folk fra det lokale politidistriktet, og det var inspirerende og gjorde saksarbeidet enklere.

Men akkurat den konstellasjonen med store lokale bedrifter som mange har bindinger til, er vel et moment som taler for å fortsatt ha et sentralt nasjonalt organ som ØKOKRIM. Som lokalt ansatt kan en jo møte motbør og til tider også habilitetsutfordringer. Da er det takknemlig for de lokale politifolkene at utenforstående kan gå inn i saken.

Opplever du at ØKOKRIM har oppfylt mandatet om å ta store komplekse og prinsipielle saker, eller har det bare vært et ressurstilskudd til politidistriktene, som uansett ikke ville ha prioritert så krevende saker? Har vi tatt de riktige sakene? – Vi har absolutt hatt mange riktige og viktige saker, men vi har helt sikkert også jobbet med noen saker som ikke var fullt så viktige, sett i ettertid.

Opplever du at utenforstående, enten samarbeidspartnere eller klienter, stiller høye krav til vår evne til å løse krevende straffesaker på?

– Hvis vi ser tilbake på den første tiden etter ØKOKRIMs tilblivelse i 1989, tapte vi flere store saker i retten. Det ble frifinnelser, og vi slet i flere år med et inntrykk av at det var måten enheten jobbet på. Over årene profesjonaliserte vi oss og fikk svært mange saker med fellende dommer, nær 90 prosent av sakene. Og med slike resultater steg jo også forventningene til oss.

Jeg opplever vel at det fortsatt er høye forventninger både til ØKOKRIM generelt og til Miljøkrimavdelingen spesielt.

Politireformen har nå begynt å sette seg, og organiseringen lokalt har til dels kommet på plass. Har du noen tanker om hvordan miljøarbeidet best bør løses i distriktene, og eventuelt hvilken rolle nasjonale særorgan bør ha i det fremtidige politi-Norge? – Det er jo et omfattende spørsmål. Jeg tror man bør ha nasjonale særorgan. Selv om politidistriktene blir større, er det likevel lettere å være utenforstående

« Det er viktig å vite hvilke ressurser som fins i eget hus etter omorganiseringen

i visse typer saker. Nå bør jo det kunne løses internt i distriktene fordi reformen har skapt distrikter med store geografiske avstander, men det vil likevel kunne være bindinger som kan begrunne habilitetsutfordringer. Et nasjonalt særorgan vil også kunne innta en faglig rolle overfor distriktene samt delta i relevant internasjonalt arbeid på miljøområdet.

Jeg kan for øvrig legge til at påtaleinstruksens kriterier for hvilke typer saker vi skal ta i dag, etter min oppfatning forsvarer og tilsier særorgan.

De færreste forurensningssakene ansatte i politidistriktene jobber med, er store og komplekse. Gitt en situasjon der en kollega uten bred erfaring blir satt til å jobbe med en forurensningssak: Hvordan bør vedkommende gå frem i etterforskningen av saken? Hvilke råd kan du gi? – Det er viktig å vite hvilke ressurser som fins i eget hus etter omorganiseringen. Finn ut hvem en kan gjøre seg nytte av, fins det for

eksempel miljøjurister med nyttig erfaring, og så videre? Tverrfaglig kompetanse utover juss kan også være viktig i arbeidet med saker der en selv ikke har så mye erfaring. Er det personer med kompetanse innen biologi, kjemi, økonomi med mer i egen organisasjon man kan spille på?

Det er videre fornuftig å ha gjort et forarbeid med å kartlegge hvilke ressurser som fins i politidistriktet, og da tenker jeg først og fremst utenfor egen etat.

Det typiske er da kommunalt nivå, fylkeskommunalt nivå og også direktoratsnivå. Jeg ville aktivt kartlagt og knyttet kontakter mot det som fins av ressurser lokalt og regionalt innenfor faget. Dersom en har et særskilt ansvar for å jobbe med miljø, er det nyttig å gjøre seg kjent med folk som jobber i forvaltningen lokalt, og som man kan ringe til den dagen man sitter med en sak i fanget. Jeg ville også vurdert å ringe ØKOKRIM.

... Det var oppfølgingsspørsmålet. Hvor ligger terskelen for å kontakte ØKOKRIM? – Nei, der skal det ikke være noen terskel, repliserer Per Knut raskt. Har man noe å spørre om, eller ønsker man en diskusjonspartner, er det bare å ringe. Det er faktisk en del av vår jobb å bistå slik.

– ... Og så er det jo ofte en tidsfaktor involvert. Det kan være noen arbeidsoppgaver, eller etterforskingsskritt om man vil, som må gjøres raskt – som prøvetaking og annen sporsikring. Det er også essensielt å ta foto og video dersom det er tale om en akutthendelse og et åsted. Jeg har jo opplevd situasjoner der bedriften har hatt utslipp og funnet ut at noe er konstruert helt feil, kanskje en renne med prosessvann eller avløpsvann som heller feil vei. Da har ansatte rettet dette opp ganske umiddelbart, trolig helt legitimt og ikke for å skjule spor. Ved et slikt tilfelle hadde det vært fint om politiet dokumenterte situasjonen mens forurensningen foregikk.

– Nå er jo ikke jeg noen ekspert på kriminalteknikk, men jeg kjenner viktigheten av tidsfakt-

oren i forurensningssaker. Den er svært reell, og man må ikke la det toget gå. Sikrer man ikke med en gang, kan det være for sent.

Per Knut forklarer engasjert om det nye opplegget rundt politiarbeid på stedet. – Dette er veldig bra, og jeg vil understreke viktigheten av en umiddelbar forklaring fra involverte. Jeg har erfaring fra flere saker der de første forklaringene, i kombinasjon med fotografering, video-

« At man ikke har så stor erfaring med forurensning er et argument for at man nå bør dyrke et fagmiljø internt i politidistriktene

opptak og annen sporsikring, har vært sentrale for saksutfallet. La diktafonen gå og få en fri forklaring så tidlig som mulig. Jeg har stor tro på denne måten å jobbe på. Videre oppfølging med grundigere avhør i tråd med KREATIV får komme senere, men da har man i hvert fall den umiddelbare forklaringen i bunnen.

– Det er også viktig å være oppmerksom på hvilke sporkilder som fins på stedet. Kanskje det er en spesiell pc eller en ringperm, en rutine eller lignende som er essensiell i etterforskningen. Da er det viktig å være rask med å sikre slike spor.

Hva er det som eventuelt skiller forurensningssaker fra andre saker politiet jobber med? – Jeg synes det er naturlig å starte med det de har til felles med andre sakstyper, sier Vistad og trekker fram store likheter med økonomisaker.

– Det er også likhetstrekk med andre typer miljøsaker, blant annet et detaljert og innfløkt regelverk. Dessuten kan internkontroll være

sentralt i både arbeidsmiljøsaker og ved forurensning. Forurensningen er ofte ISO-sertifisert og har fine ringpermer i hyllene – og så viser det seg at det er forskjell på liv og lære. Man etterlever ikke de reglene man selv har satt for virksomheten. Forurensningssaker er ofte profittmotiverte, det har de til felles med svært mange andre typer kriminalitet.

– Det som gjør forurensningssaker spesielle, er at forvaltningsmyndighetene har en sentral rolle. De kan ha gitt omsøkte tillatelser, det foreligger trolig tidligere korrespondanse over flere år med diskusjon om tillatelser, dispensasjoner eller annet. Dette er ofte et tema på miljøfeltet.

Og så har man den miljømessige effekten, altså konsekvensen av det som har skjedd. Hva som har inntrådt, eller hva som kunne ha inntrådt. Det er jo et faredelikt på straffebestemmelsene om forurensning, så det er også noe som er særskilt med forurensningssaker.

Politiet er utvilsomt gode på etterforskning av tradisjonelle sakstyper som narkotika, vold,

trafikk og så videre, men kan vi nok om forurensning? – Nei, det tror jeg ikke, og det sier seg nesten selv. Vi har ikke kunnet høste erfaring fra så mange saker. Dersom man tar utgangspunkt i den tidligere organiseringen av politiet, var det ikke så ofte at et lokalt mindre tjenestested fikk en forurensningssak å jobbe med. Dermed har man trolig måttet starte fra scratch hver gang en slik sak har dukket opp, fordi kolleger med erfaring har sluttet eller flyttet.

At man ikke har så stor erfaring med dette faget, er også et argument for at man nå bør dyrke et fagmiljø internt i politidistriktene. Da blir man både dyktigere og mindre sårbar for å miste kompetanse underveis.

Forurensningsfaget er jo omfattende, med mange sakstyper, men hva mener du er det viktigste å fokusere på i tiden som kommer? Hvor er trusselen størst, og hvor bør etaten bruke sine begrensede ressurser? Per Knut gir seg selv en kunstpause før han trekker fram de ak-tørene som tar snarveier som fører til konkur-

Per Knut er opptatt av politiarbeid på stedet, og understreker viktigheten av en umiddelbar forklaring fra involverte. Han har erfaring fra flere saker der de første forklaringene, i kombinasjon med fotografering, videoopptak og annen sporsikring, har vært sentrale for saksutfallet. Foto: Norsk Politi.

ransevridding, og nevner at det kan være en selvstendig avgjørende faktor for hvilke saker som bør prioriteres. Det er naturlig å trekke frem avfallsbransjen, men konkurransevridding gjelder også for øvrig på forurensningsfeltet.

– De som jukser på denne måten, gjør det vanskeligere for seriøse aktører som prøver å følge regelverket, understreker han.

– Og selvfølgelig, når vi snakker om miljø-saker, så er det jo miljøeffekten av kriminalitet man bør fokusere på, og da det som er mest skadelig. Slik jeg har forstått det, er ulovlige utslipp av miljøgifter høyt opp på denne rangeringen. Det er jo slik at man søker og får tillatelse til en viss mengde utslipp som forvaltningen har begrunnet. Man bør slå ned på dem som overtrer denne mengden. Vi kan tenke oss et beger som fylles opp av dråper – det er den siste lille dråpen som gjør at hele begeret flyter over. Da er vi over tålegrensen, og skaden har skjedd.

– Det er viktig å prioritere slike saker, for disse miljøgiftene forsvinner ikke, og til overmål akkumuleres de i næringskjeden.

Så at den lokale fiskeelven har en akutt olje-forurensning, er ikke på prioriteringslisten?

– I fare for å bli misforstått; ikke i utgangspunktet, men det kommer an på mengde, hva

som er sluppet ut, og tid og sted. Dersom utslippet fører til akutt dødelighet for vannlevende organismer, anses det som mer alvorlig.

– Vi har jobbet med flere saker av denne typen, der akuttutslipp har slått ut hele fiskestammen og bunndyrsfloraen, og det tar år å bygge dem opp igjen. Det er klart at det er alvorlig, men det kan være at disse stoffene etter hvert vil forsvinne. Det gjør derimot ikke miljøgiftene som renner ut i havet og går inn i næringskjeden.

– Jeg ser personlig at også saker med uheldige klimaeffekter bør kunne prioriteres etter hvert, dersom det er tale om straffbare unnlater eller handlinger. Det har såpass alvorlige konsekvenser at det bør vurderes.

« Jeg tror kombinasjonen av straff og inndragning har en svært god preventiv effekt

Å utrydde en art er svært alvorlig ettersom det er irreversibelt, det samme gjelder også ødeleggelse av kulturminner fra oldtiden. Gjelder

det samme i forurensningssaker? – Ja, absolutt. Som nevnt forsvinner ikke miljøgifter. Har du først sluppet dette ut i naturen, er det for sent å angre. Det samme gjelder for klimatrusselen. Det å utrydde en art med ulovlig jakt er alvorlig, men det er, negativt vinklet, mer effektivt at et endret klima tar knekken på et helt leveområde til eksempelvis isbjørn ved at isen forsvinner.

– ... Og så har vi det som har vært i fokus nå i det siste; forurensning med plast. Det forsvinner heller ikke på samme måte som andre utslipp.

Har plastforurensning vært behandlet som straffesak?

– Ja, blant annet har både Sør-Øst og Sør-Vest politidistrikt, henholdsvis Moss og Stavanger, hatt hver sin sak. Plast har blitt et stort problem, og beregninger viser at det i 2050 vil være like mye plast i havet som det er biomasse. I tillegg ser vi at dyr som lever i eller ved havet, forveksler plast med mat. Plasten havner dermed i næringskjeden, og vi kjenner vel ikke helt de vidtrekkende konsekvensene av dette ennå.

Synes du straffenivået i forurensningssaker gjenspeiler alvorligheten av effektene på miljøet?

– Strafferammene som er satt i lovverket, kan, under tvil, sies å være høye nok. Nå har vi jo også fått forhøyet straffene for avfallsforurensning, slik at det kan utmåles fengselsstraff – som igjen innebærer at man kan bruke tvangsmidler, samt at også forsøk er straffbart.

– Koblingen mellom strafferamme og «verktøy» i form av ulike typer tvangsmidler gjør strafferammene veldig viktige. Min oppfatning, basert på erfaring, er at vi vil ha stadig mer behov for å kunne bruke tvangsmidler for å opplyse miljø saker tilstrekkelig.

– Både Interpol og Europol har konkludert med at kriminalitet knyttet til forurensning og avfall er organisert. Strafferammene burde vært noe strengere for å gjøre det mulig å etterforske slik kriminalitet mer effektivt, ved blant annet

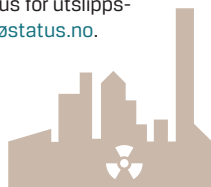
Fakta: Miljøgifter

- Miljøgifter er kjemikalier som er giftige, tungt nedbrytbare og blir konsentrert oppover i næringskjeden. De blir for eksempel tatt opp i fisk og havner med det i maten vi spiser. Mange av stoffene kan transporteres med luft- og havstrømmer langt fra utslippskildene.
- Blant de mest helse- og miljøfarlige stoffene har norske miljøvernmyndigheter prioritert cirka 33 stoffer eller stoffgrupper. Disse stoffene er plassert på prioritetslisten, som er miljømyndighetenes liste over

prioriterte miljøgifter. Det er en nasjonal målsetning at utslipp av prioriterte stoffer skal stanses eller reduseres vesentlig innen 2020.

- En oversikt over status for utslippsmengder fins på Miljostatus.no.

Kilde: Miljødirektoratet

å åpne for skjult etterforskning og andre relevante metoder.

For øvrig bruker man jo ikke hele strafferammen, det fins alltid noen formildende omstendigheter, så det interessante er hvilke straffer som blir utmålt fra domstolene i de enkelte sakene. Et fengselsår er jo som kjent også kortere enn et kalenderår.

Siden forurensningskriminalitet gjennomgående er profittmotivert, er det vel så viktig at økonomisk utbytte fra den straffbare handlingen/unnlattelsen inndras som selve straffereaksjonen.

Tilsynsmyndighetene har over tid fått større mulighet til å sanksjonere administrativt. Har dette medført en høyere terskel for hva som nå anmeldes derfra? – Ja, det har det, men det er veldig forskjell på de ulike tilsynsmyndighetene. De har litt forskjellig praksis for hva man ønsker behandlet i straffesporet, og hva som behandles i tilsynssporet. Noen tilsyn anmelder nesten ingen ting, men bruker administrative sanksjoner. Og det er for så vidt helt greit, men det er viktig at dette da blir en sterk nok markering.

På hvilken måte da? – Overtredelser av regelverket er som nevnt økonomisk motivert, og dersom gebyret er for lavt, kan det ende opp som en post i budsjettet. Dette er det er svært viktig å unngå. I anmeldelsesinstrukser i den enkelte etat forbeholdes ofte politianmeldelser de mest alvorlige sakene. Hva er budskapet til omverdenen dersom ingen saker blir politianmeldt?

Og så vil jeg igjen nevne inndragning av utbytte. Det er svært viktig og brukes ikke nok, verken fra tilsynsmyndighetene eller av politiet i saker som går i straffesporet. Jeg tror kombinasjonen av straff og inndragning har en svært god preventiv effekt.

Du nevnte Interpol og Europol. Du er vel selv engasjert i arbeid i regi av disse organisasjo-

nene? – Ja, jeg sitter i styret i Pollution Crime Working Group i Interpol, altså en arbeidsgruppe på forurensningskriminalitet.

Er det viktig og riktig av Norge å engasjere seg i arbeidet i Interpol? – Ja, jeg synes det er viktig å engasjere seg blant annet i Interpol. Det er klart at det tar tid, og vi skal jo ha hovedfokus på saksarbeid, men på den annen side vedrører jo internasjonalt arbeid oss i høyeste grad. Mye av miljøkriminaliteten er grensekryssende, og enten det gjelder forurensing i havet eller ulovlig handel med avfall eller arter, så er det internasjonale utfordringer som må bekjempes i samarbeid.

Og nettopp det er essensielt i denne sammenheng. Vi må jobbe både nasjonalt mel-

« Den øverste ledelsen i politidistriktene må se viktigheten av å behandle miljøsaker grundig og effektivt

lom sektorer og etater og på internasjonalt nivå.

– Landene organiserer ofte ansvaret for ulike oppgaver svært forskjellig, og det må man ta hensyn til i oppgaveløsningen internasjonalt. I noen land ledes etterforskningen av en dommer, og i land som Storbritannia og USA skjer den strafferettslige etterforskningen i særskilte deler av forvaltningsmyndigheten. Et praktisk viktig eksempel, som jeg tror man med fordel kan lære av, er hvordan man i Nederland over lengre tid har opprettet tverrsektorielle fora hvor både forvaltning, politi og påtale jobber sammen med formelt inngåtte avtaler. Slikt samarbeid tror jeg er veldig viktig, og mitt inntrykk er at det i stadig større grad skjer i enkeltland, som i Skottland og til dels her i Norge (med blant

annet NTAES og A-krimsentrene).

– Interpol har over lengere tid oppfordret sine medlemsland til å opprette såkalte NESTS, det er noe av den samme tankegangen. Slike samarbeidsorgan som faktisk virker, er nok helt sentralt i arbeidet.

Og hvor plasserer Norge seg i bekjempelsen av forurensningskriminalitet – er vi strenge eller for milde? – Jeg synes Norge kommer godt ut av det i en slik rangering. Jeg har deltatt i svært mange internasjonale fora, og det refereres stadig til våre saker og straffereaksjoner.

Det er verdt å legge merke til at aktører som driver miljøkriminalitet, eksempelvis innen skipsfart, ofte velger seg land og områder der oppdagelsesrisikoen er lavest og straffesammene mildest.

Det er et faktum at hvert land har sine egne lover og regler – det gjør behovet for samarbeid desto større. Det å ha gode uformelle relasjoner til Eurojust og Europol parallelt med formelle samarbeidsavtaler er viktig for et effektivt kvalitetsmessig godt arbeid. Dette må vi vedlikeholde.

Det er selvsagt også viktig med både gode relasjoner og formelle avtaler mellom de ulike aktørene nasjonalt. Det gjør arbeidet mer effektivt.

Hvordan vil du oppsummere dine tips for videre godt arbeid med miljøsaker i politiet?

Jeg tror det er viktig at den øverste ledelsen i politidistriktene ser viktigheten av å behandle miljøsaker grundig og effektivt. Det krever en stabil avdeling av tilstrekkelig størrelse med tverrfaglig kompetanse hos de ansatte. Avdelingen og den enkelte ansatte må dessuten skjermes i arbeidet de gjør, og ha nødvendige verktøy tilgjengelig, ikke minst for sikring, gjennomgang og analyse av elektroniske spor. Og som nevnt flere ganger tidligere; bygg nettverk med tilsynsmyndighetene og snakk med folk – gjerne før det ligger en konkret sak på bordet.

Utenlandske arbeidere har høyest dødsrisiko på jobb

Av: Redaksjonen

I en ny rapport undersøker Arbeidstilsynet sammenhengen mellom arbeidsskadedødsfall i det landbaserte arbeidslivet og arbeidstakers opprinnelse. Resultatet viser at utenlandske arbeidere har en signifikant større risiko for å omkomme i arbeidsulykker enn nordmenn. Høyest er risikoen for unge arbeidstakere fra Øst-Europa. Videre forteller analysen at risikoen øker for dem som har vært kort tid på en ny arbeidsplass.

I 2016 utgjorde utenlandske arbeidstakere 40 % av arbeidsskadedødsfallene i Norge, 10 av totalt 25 dødsfall. Den utenlandske sysselsettingen utgjør på sin side 17 % av den totale sysselsettingen i Norge, men med store forskjeller næringene imellom. De utenlandske arbeidstakerne sett under ett har derav en beregnet

risiko som er 1,4 ganger høyere enn de norske arbeidstakerne. I tillegg antar Arbeidstilsynet at underrapporteringen av arbeidsskadedødsfall er større blant utenlandske arbeidstakere enn blant norske.

Analysen sier ikke noe om hvilke faktorer som var avgjørende for at ulykker inntraff, men peker på at typen sikkerhetskultur fra arbeidstakers hjemland kan ha en betydning. Videre ser en at rammede arbeidstakere ofte har en midlertidig ansettelse eller ansettelse gjennom bemanningsforetak.

Hele rapporten kan leses her:

<https://www.arbeidstilsynet.no/globalassets/om-oss/forskning-og-rapporter/kompass-tema-rapporter/2018/kompass-tema-rapport-nr-1--2018.pdf>

Illustrasjonsfoto: Gorm K. Gaare;
EUP-Berlin GbR

Forslag til ny forskrift om myndighet mv. etter kulturminneloven og overføring av andre oppgaver

Av: Redaksjonen

Klima- og miljødepartementet har sendt på høring utkast til ny forskrift om myndighet mv. etter kulturminneloven og overføring av andre oppgaver på høring.

Stortinget har sluttet seg til at oppgaver

og funksjoner på kulturminneområdet overføres fra Riksantikvaren til fylkeskommunen fra 1. januar 2020. Stortinget har sluttet seg til at forvaltningen av de fleste automatisk fredete kulturminnene, fra før år 1537, overføres fra

Riksantikvaren til fylkeskommunen. Det samme gjelder forvaltningen av vernefartøyer, de fleste forskriftsfredete bygningene i statlig eie og tekniske og industrielle kulturminner. Høringsfristen er 21. juni 2018

Hvilke regler gjelder for bålbrekking i utmark?

Foto/Tekst: **Jon Atle Georgsen**

Nå som våren nærmer seg, med knusktørre lynggrabber og daugras, kan det være greit å minne om den enkeltes plikter før fyrstikken lyser opp kvisthaugen som skal sørge for kaffe- og bålkos.

Ny forskrift. Gjeldende forskrift om brannforebygging trådte i kraft 01.01.2016. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har i denne forskriften fastsatt noen endringer hva gjelder det å gjøre opp ild i utmark i forhold til tidligere forskrift om brannforebyggende tiltak og tilsyn. På den annen side er mye av innholdet i den tidligere forskriften videreført.

Generelt bålforbud – noe endret fra tidligere. Hovedregelen om bål er nå tatt inn i tredje ledd i forskriftens §3 om generelle krav til aktsomhet og lyder noenlunde som før, men med noen ikke ubetydelige endringer. Den lyder slik:

Det er i tidsrommet 15. april til 15. september forbudt å gjøre opp ild i eller i nærheten av skog og annen utmark uten tillatelse fra kommunen. Kommunestyret selv kan gjennom lokal forskrift fravike dette forbudet dersom lokale forhold tilsier det. Det er likevel tillatt å gjøre opp ild der det åpenbart ikke kan medføre brann.

Der det gamle bålforbudet gjaldt «på eller i nærhet av skogsmark», går den nye bestemmelsen lenger ved å innbefatte også «annen utmark». Dette innebærer et generelt bålforbud i angitt tidsperiode også for snaufjell, strender, isbreer og så videre.

Allikevel er det altså tillatt å fyre bål i denne tidsperioden der «det åpenbart ikke kan medføre brann». I sin veileder til forskriften eksemplifiserer DSB dette med forhold som at det ligger snø på bakken, eller at det har vært mye nedbør over lang tid.

Enkeltansvar. Den enkeltes ansvar blir altså her

fremhevet, slik at man må vurdere forholdene på stedet i det enkelte tilfelle. Som tidligere kan man altså fyre et bål i vannkanten på stranda eller i steinura på fjellet om sommeren hvis forholdene og bålet for øvrig er slik at det ikke kan skape brann.

Hele året, og ikke bare bål, er omfattet. Forskriftens §3, andre ledd lyder:

Det er forbudt å gjøre opp ild eller behandle brannfarlige gjenstander utendørs under slike forhold eller på en slik måte at det kan føre til brann. Oppgjort ild må ikke forlates før den er fullstendig slukket.

For bålfyring innebærer dette leddet det samme enkeltansvaret som allerede beskrevet, men ansvaret gjelder hele året, og bålet må ikke forlates før det er slukket. Denne ordlyden omfatter også «eller behandle brannfarlige gjenstander», slik at også engangsgriller, primus og liknende skal brukes under trygge forhold og på en aktsom måte.

Norge aktive i INTERPOL-samarbeid

Av: Spesialetterforsker **Per Knut Vistad**, ØKOKRIM

Representanter fra alle verdensdeler deltok når INTERPOL arrangerte det tredje «Environmental Compliance and Enforcement Committee» (ECEC) i Edinburgh, Storbritannia, 28.–29. november 2017. Norge var representert med Jus-tis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Norad og ØKOKRIM.

ECEC er overbygningen til arbeidsgruppene som rapporterte for perioden 2015–2017. Leder for den enkelte arbeidsgruppe (Pollution Crime Working Group, Fisheries Crime Working Group og Wildlife Crime Working Group) rapporterte for den samme perioden.

Daoming Zhang, ny leder for miljøarbeidet i Sekretariatet i INTERPOL, og Paul Stanfield, ny direktør i INTERPOL med bred erfaring fra organisert kriminalitet i Storbritannia, presenterte seg. De redegjorde for organiseringen av arbeidet i sekretariatet.

Det ble valgt nytt styre for ECEC, hvor Gunnar Stølsvik fra NFD ble valgt inn fra Norge. For øvrig er Norge representert gjennom leder av styret i arbeidsgruppen innen fiskeri, Eve De Coning fra NFD (har kontor på Kripes), samt styremedlem i forurensningsgruppen, Per Knut Vistad fra ØKOKRIM.

Roper varsku etter nedslående rapport om norske kirker

Kilde: **NRK** (<https://www.nrk.no/rogaland/roper-varsku-etter-nedslaende-rapport-om-tilstanden-til-norske-kirker-1.13960821>)

En fersk rapport slår fast at tilstanden til gamle kirker forverres. Uerstattelige kulturminner kan gå tapt. – Det er grunn til å rope varsku, sier fagdirektør Øystein Dahle (KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter).

Onsdag la KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter frem en tilstandsrapport for norske kirker. Resultatene er nedslående; Ytterveggene på 28 prosent av kirkene er i mindre bra eller dårlig stand.

Siden forrige nasjonale gjennomgang av norske kirkebygg i 2013 har situasjonen forverret seg. – Det er behov for å øke innsatsen når det gjelder det jevne vedlikeholdet og tilsynet med kirkene, sier Dahle.

Roper varsku. Spesielt alvorlig er det for de eldste kirkene, som er mest sårbare og hvor forfallet kan gi uerstattelige tap av kulturminner.

Her er det grunn til å rope varsku. Tilstanden til de aller eldste kirkene er ikke bra nok, og de

har store kulturminneverdier av nasjonal betydning. Vedlikeholdsetterslepet blant norske kirker har holdt seg relativt stabilt siden begynnelsen av 2000-tallet, til tross for en økende vedlikeholdsinnsats de ti siste årene. – Det er ikke godt nok at vi har såpass store utfordringer for bygg som har så store kulturminneverdier og som så mange er knyttet til, mener Dahle.

Den ferske rapporten peker på flere utfordringer for norske kirkebygg:

- 32 prosent av kirkene mangler tilstrekkelig brannvarsling.
- Nesten halvparten av kirkene mangler tilstrekkelig tyverisikring.
- En stor andel av kirkene er truet av ødeleggelser på grunn av økt fare for flom, ras og andre naturskader.
- Klimaendringer gjør kirkene vesentlig mer utsatt for råte- og fuktskader.

Nå mener KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, at det er tid for en skikkelig vedlikeholdsdugnad for norske kirker.

– Det er behov for å kartlegge enda mer om risiko for skader og hvilke kirker som er mest utsatt, sier Dahle.

Rapporten finner du på ka.no.

Dyrekrim i gamle dager

Av: Politioverbetjent **Kenneth Didriksen** (Kilde: NIKU/Helstad)

Flere av de nye politidistriktene har som kjent fått tilført ekstra midler for satsing mot dyrekriminalitet. Selv om dagspressen og enkelte politikere betegner dette som dyrepoliti, er dyrekrim like fullt innordnet som et fagområde under øko-miljøavsnittene som er nå opprettet, og som igjen er del av en felles etterforskningsenhet. Det å ivareta dyrs velferd i lovverket er derimot ikke noe nytt. Arkeologiske utgravinger viser at våre forfedre i middelalderen også hadde tanke for våre firbente venners velferd.

I nøden spiste fanden fluer, og var det ille nok, spiste mennesket katter. Den eldre Borgartingsloven fra tidlig middelalder hadde forbud mot å spise hund, katt eller hest: «Og hvis en mann spiser noen ting av dette uten nødvendighet, da har han forbrutt gods og fred, land og løsøre og skal fare til hedensk land og komme aldrig der, hvor kristne mennesker er.»

Hvorfor forbød Borgartingsloven å spise kattekjøtt? I verdenslitteraturen dukker et ondt, sigarrøykende kattegli opp i 1930-tallets Moskva. Lenge før det, i eventyrenes verden, pre-

lager og tekstiler. Og sjarmerende små kattunger varmet nok mangt et hjerte, da som nå. I dag får kattene mest klikk av alle dyr på YouTube.

Borgartingsloven er den eneste av kristenrettene som forbød å spise kattekjøtt. Unntaket var hvis en mann lå værfast og «matlaus» i mer enn sju netter utenfor bygdene. Først da var det tillatt å spise hest, katt eller hund. For som loven sa, og som det vanskelig kan argumenteres mot: «han skal hælðr eta hund enn hundr ete han». Men loven tilføyer at etter en slik synd må man skrifte til den første prest man treffer: «Men hvis han skjuler det og ikke fortælle det til nogen, og findes allikevel ben på stedet, hvor han har hat sin bod, da kan biskopens aarmand gi han sak.»

En ting var å spise en katt, utsultet og utenfor allfarvei. Det var tilgivelse for slikt. Men ved Bispegårdens bakgård i Oslo var nettopp det aldeles uhyrlig. Den slags gjorde man heller i Bergen. Ved utgravninger ved Bryggen i Bergen er det funnet en mengde bein fra både katt og hund som viser at de ble menneskemat. Betegnende nok står det ingenting om forbud mot å spise katt i den gamle Gulatingsloven.

Hvis middagsrester etter et slikt måltid mot formodning skulle bli oppdaget, ville familien blånekte, og mannen i huset måtte etter loven forsvare seg med jernbyrd. Det betydde at han skulle gripe et stykke jern fra kokende vann og gå ni skritt med det i hendene. Var hendene uskadde og uten brannskår tre dager etter, hadde Gud selv gitt et tegn på at de snakket sant. Ble han brannskadd, fikk de *femtargrid*, altså fem dagers frist på å komme seg ut av landet.

Når det kommer til straffutmåling, kan man ikke beskyldte datidens lovgivere for å være unyanserte i sin behandling av dyrekrim. I Södermanloven fra 1320-tallet skiller man mellom fem hunderaser når det gjelder boten for å drepe annen manns hund.

- Skjødehund (lik dagens veskehund): 24 øre
- Hetshund (lik mynde): 12 øre
- Jakthund (lik støver): 12 øre

- Gjeterhund (lik belgisk fårehund): 12 øre
- Vakthund (lik mastiff): 3 øre

Legg merke til at jo mindre nyttig hunden var, jo mer var den verdsatt.

Straffene har blitt strengere, og den nye dyrevelferdsloven tar hensyn til dyrets egenverdi, ikke bare eierens eventuelle økonomiske tap. I ØKOKRIM-saken fra 2016 der hunden Lukas ble druknet i en elv i Moss, ble forøveren av Høyesterett dømt til 90 dagers fengsel. Det var med strafferabatt for innrømmelse av skyld.

Jeg oppsummerer med å sitere den gamle loven om dyrevern fra 1974, som utvetydig sa hvordan dyr skal behandles: «Det skal farast vel med dyr og takast omsyn til instinkt og naturleg trong hjå dyret så det ikkje kjem i fåre for å lida i utrengsmål.»

« Ved utgravninger ved Bryggen i Bergen er det funnet en mengde bein fra både katt og hund som viser at de ble menneskemat

senteres den hjelpelike og beregnende *Katten med støvlene*, senest popularisert i flere tegnefilmer. Kattens tydelig hybride vesen av både domestisert og vill karakter førte allerede i middelalderen til at den kunne bli forbundet med det onde. Dermed var veien kort fra «fyfaen» til «fytta katta». Men i gamle manuskripter er også katten avbildet med mus mellom klørne. Slik sett var den byens beskytter for både korn-

Hvis du har et bilde du vil dele med oss, send ditt bidrag til miljokrim.okokrim@politiet.no med beskrivelse (tittel/sted).

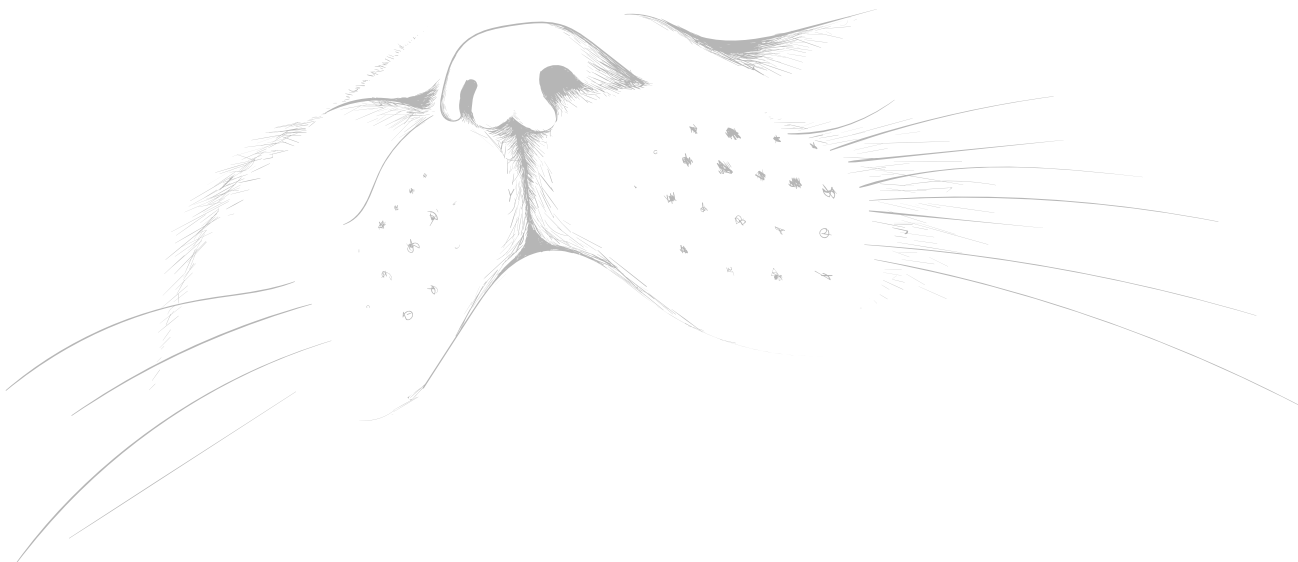
«Sandlo på Jærkysten»

Asbjørn Vigane, Sør-Vest politidistrikt (asbjorn.vigane@politiet.no).

Tekst: politioverbetjent **Ida Sandberg Skarstein**, ØKOKRIM
// ida.sandberg.skarstein@politiet.no

Samfunnsstraff for manglende tilsyn av katt

En kvinne ble ved Kongsberg og Eiker tingretts tilståelsesdom av 15. februar 2018 dømt for overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første ledd jf. § 24 til 30 timers samfunnsstraff.

Kvinnen forklarte i retten at hun sommeren 2016 måtte gi fra seg sine to barn, da hun verken klarte å ta vare på dem eller seg selv. Hun innså at hun heller ikke ville klare å ta vare på katten sin, og kom via en katteside på Facebook i kontakt med en person som skulle passe på den. Kvinnen skulle hentes av helsevesenet, så hun satte frem mat og vann til katten og åpnet et vindu. Hun la ut nøkkel og avtalte at kattepasseren skulle hente dyret.

Katten var avmagret

Det viste seg at denne personen aldri kom seg inn for å hente katten, siden huseieren hadde skiftet lås. En uke senere fikk katteeieren vite av huseieren at katten ikke hadde blitt hentet. Han hadde låst seg inn i leiligheten i forbindelse med at strømmen hadde blitt stengt, og da funnet katten i live, men avmagret.

Kvinnen erkjente at hun burde ha sjekket at katten faktisk ble hentet, og erkjente seg straffskyldig.

Rettspraksis har lagt til grunn en vesentlig skjerping av straffnivået for overtredelse av dyrevelferdsloven. Handlingens grovhet skal være styrende, herunder hvor mange dyr som rammes, hvor stor lidelse dyrene utsettes for,

og graden av skyld.

Utgangspunktet om ubetinget fengsel

I anmeldelsen fra Mattilsynet ble det uttalt at katten hadde vært utsatt for store lidelser, og at overtredelsen måtte karakteriseres som grov vanskjøtsel. Retten mente dette måtte tillegges vekt, og at det i utgangspunktet burde idømmes ubetinget fengsel. Andre momenter i saken gjorde likevel at retten idømte kvinnen samfunnsstraff.

Det faktum at Mattilsynet og politiet hadde brukt langt tid på å behandle saken, og det at kvinnen erkjente forholdet i tilståelsessak, gav kvinnen mildere straff. Forholdet ble meldt til Mattilsynet 24. august 2016, men først anmeldt til politiet 23. mai 2017. Første avhør ble gjennomført i november 2017.

I anmeldelsen fra Mattilsynet ble det uttalt at katten hadde vært utsatt for store lidelser, og at overtredelsen måtte karakteriseres som grov vanskjøtsel

Tekst: førstestatsadvokat **Hans Tore Hoviskeland**, ØKOKRIM / Foto: politioverbetjent **Jon Atle Georgsen**, der annet ikke er nevnt // hans.tore.hoviskeland@politiet.no

I rapporten fra undersøkelser av to kadavre levert inn til SNO i Karasjok i februar 2013 stod det: «..svært mange perforeringer satt i et belte opp mot ryggen på dyret uten at det var påspisninger i området», og at «..svært lange hårtuster (hadde) fulgt med kanskje så mye som 5 cm inn i sårkanalen». Bildet er fra Veines i Porsanger, stedet der det ble forsøkt gjort innsyn i de domfeltes reinflokk.

Blodig alvor på vidda

En dag i april 2013 kommer en 34 år gammel reindriftsutøver kjørende på snøscooter til Karasjok. På sleden har han tre reinkadavre han skal levere i Statens naturoppsyns (SNO) container, der rovdyrattatte reinsdyr skal leveres til kontroll. Noen dager før har reineieren meldt til SNOs meldingssentral at han har funnet tre av sine reinsdyr tatt av rovdyr, og ønsket å få utbetalt rovvilterstatning. Det reineieren ikke vet, er at SNO har fått mistanke om at han leverer inn reinsdyr med imiterte rovviltskader i den hensikt å få utbetalt rovvilterstatning. De reinsdyrene han nå leverer, blir nøye undersøkt, og det konstateres at det er imiterte rovviltsaker. Etterforskning og senere irettesføring av Norges mest omfattende sak vedrørende imiterte rovviltskader og reintyveri starter.

Dømt for å ha imitert rovdyrskader og for reintyveri

Saken ble etterforsket av reinpolitiet. Høsten 2015 anmodet Vestfinnmark politidistrikt ØKOKRIM om å ta over saken. Det gjorde enheten, og det ble like etter tatt ut tiltale mot de to reineierne.

Sommeren 2017 blir to reineiere fra Finnmark på 34 og 29 år dømt i Hålogaland lagmannsrett til fengselsstraffer på henholdsvis to år og fem måneder og ett år og åtte måneder samt å betale erstatning, hver på omkring 850 000 kroner. De ble dømt for å ha bedratt Miljødirektoratet i tilknytning til blant annet ordningen med rovvilterstatning, der de hadde imitert rovviltskader på 19 reinsdyr og så krevd erstatning. I tillegg ble de dømt for tyveri av 42 reinsdyr, i det vesentligste simler. Mange av reinsdyrene ble påført de imiterte rovviltskadene, og dermed store lidelser, mens de var live. Dessuten ble ører skåret uten lovlig grunn. Begge de domfelte anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Den 20. desember 2017 fattet Høyesteretts ankeutvalg slutning om at ankene fra begge de tiltalte

over straffekravene ikke ble tillatt fremmet, og dommen ble rettskraftig.

Indre Finnmark tingrett hadde frikjent de tiltalte. Tingretten bygget i stor utstrekning på at andre kunne ha utført handlingene for å skade de tiltalte, og la ikke vekt på merkenemndas konklusjon. Alt dette ble tilbakevist av lagmannsretten.

« Ved undersøkelser av to kadavre mente den SNO-ansatte som undersøkte dyrene, at skadene ikke var forvoldt av rovvilt

Statens naturoppsyn fatter mistanke

Allerede våren 2011 ble SNO mistenksomme i forbindelse med innlevering av reinsdyr som de tiltalte påsto var tatt av rovdyr. Det fordi dyrene hadde utypiske skader. Flere i SNO som

kontrollerte de innleverte reinkadavrene, hadde i starten vanskelig for å tenke seg at noen kunne gjøre slike handlinger. De hadde åpenbart en svært høy terskel for å konkludere med at reindriftsutøvere – i bedragerisk hensikt – hadde påført levende rein skader av den art det her er tale om. Mistanken ble imidlertid bare sterkere og sterkere, og SNO begynte å gjøre nærmere undersøkelser. De mente noen kadavre hadde perforeringer med bloduttredelser som ikke kunne skyldes rovdyrtenner eller ørneklør. SNO kontaktet politiet, men politiet valgte på det tidspunktet å ikke iverksette etterforskning. I tillegg hadde SNO høsten 2011 levert ører fra seks kadavre til merkenemda¹ for vurdering. Merkenemda konkluderte da med at flere av kadavrene var blitt ommerket, blant annet enkelte kadavre de tiltalte hadde levert inn med

1. I hvert samiske regionale reinbeiteområde velges en merkenemnd på minst tre og høyst fem medlemmer fra ulike reinbeitedistrikter, med personlige varamedlemmer. Medlemmene av merkenemnda har god bakgrunn og kunnskap om reinmerker, de er altså merkekyndige.

SNO fikk gjennom sine kadaverundersøkelser mistanke om at skadene ikke var påført av rovvilt.

oppgitt årsak at de var tatt av rovdyr. Mistanken om imitert rovviltskade ble således mer og mer styrket, og politiet startet etter hvert etterforskning mot de to tiltalte.

Ved undersøkelser av to kadavre levert av den ene tiltalte i februar 2013 mente den SNO-ansatte i Karasjok som undersøkte dyrene, at skadene ikke var forvoldt av rovvilt. I rapporten skrev han: «...svært mange perforeringer satt i et belte opp mot ryggen på dyret uten at det var påspisninger i området», og at «...svært lange hårtuster (hadde) fulgt med kanskje så mye som 5 cm inn i sårkanalen». Kadavrene ble sendt til Veterinærinstituttet i Tromsø, der en veterinær undersøkte dem. Han fant grunnlag for mistanke om imiterte rovviltskader, men kunne ikke utelukke at det dreide seg om virkelige rovviltskader.

Personen som foretok kadaverundersøkelsene i SNO, har særdeles omfattende praktisk erfaring med rovviltskader på rein. Han har siden 1989, altså i snart 30 år, hatt ansvar for dokumentasjon av rovviltskader på rein, og hadde i perioden fra 1993 til juni 2016 undersøkt om lag 2300 slike kadavre. I tillegg har han deltatt på intern opplæring og interne kurs i SNO. SNO besitter landets fremste kompetanse på rovviltskader på dyr.

Veterinærinstituttet foretar så nye obduksjoner av nye dyr som tiltalte leverer inn. Nå blir også Veterinærinstituttet sikre på at det er imiterte rovviltskader, og i obduksjonsrapporten står det: «De skadene som er dokumentert på denne simla, samsvarer ikke med rovdyrskader. Skadene er påført simla mens den levde, og samsvarer med at det er brukt et butt våpen/redskap som drar med seg hår inn i sårskadene, og som samtidig har stor kraft.»

Under etterforskningen av saken fant en aldri noe redskap som de tiltalte kunne ha brukt til å imitere rovviltskader, men mange av skadene må ha skjedd med et relativt butt red-

skap som var anvendt med stor kraft. Nøyaktig hvilke typer redskap som var benyttet, lot seg ikke fastslå med sikkerhet, men det var heller ikke nødvendig.

På mange av de imiterte rovviltskadene var hårtuster (-bunter) vrent inn i sårkanaler. Lagmannsretten fastslo at en trygt kunne legge til grunn at hårtuster (-bunter) i sårkanaler som følge av rovdyrbitt eller rovfuglklør – dersom det overhodet skulle forekomme – er et særdeles sjeldent fenomen. I denne saken var det tale om 23 tilfeller der hårtuster var dratt inn i sårkanaler, i enkelte tilfeller helt inn i brystveggen gjennom skulderbladet. Lagmannsretten kom derfor til at det kunne utelukkes at det skyldtes klo- eller tannskader etter rovviltangrep.

Videre slo lagmannsretten fast at verken antall perforeringer eller størrelsene på perforeringene samsvarer med skader fra ørneklo eller jervebitt. Jerv vil normalt forvolde store rive-skader, og det fantes ikke i denne saken. Det var også andre trekk ved skadene som avvek fra det man ser ved rovviltskader.

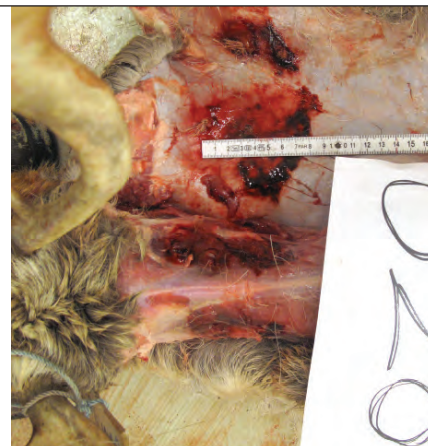
At dyrene var i live mens de ble påført skadene, kunne en se på bloduttredelser.

Bildemateriale

Etter at Veterinærinstituttet våren 2013 konstaterte imiterte rovviltskader på fem kadavre, ble det etter et møte mellom politiet og SNO besluttet å gjennomgå tidligere godkjente rovviltskader på reinkadavre levert inn av de to tiltalte. De hadde begge gjennom de tre siste reindriftsperiodene levert langt flere kadavre med angivelige rovviltskader til SNO enn de

Imitert nakkebitt fra jerv. Skadene i nakken på denne simla satt ned på hver side av nakken. «Middlinja»/nakkesena var intakt, ulikt det man ser ved jervens skademønster. Foto: SNO

øvrige reineierne i samme siida².

Gjennomgangen ble foretatt av en av veterinærene som hadde obdusert kadavrene, og den personen ved SNO som hadde kontrollert dem i Karasjok. Deres rapport bygget på en tverrfaglig vurdering, der den SNO-ansattes omfattende kunnskap om og praktiske erfaring fra rovviltskader på rein er et viktig og nødvendig element.

Undersøkelsen ble gjort på grunnlag av bilder av kadavrene og øvrige opplysninger i rovdrybasen, herunder notater fra undersøkelsen av kadavrene.

Ifølge rapporten deres var det to skademønstre. Det ene mønsteret bestod av noe som lignet på bittsår på hver side av nakken, laget med tang eller et annet redskap for å etterligne nakkebitt. Det andre mønsteret bestod av noe som lignet på bitt- eller klomerker på ryggen samt sår i strupen, laget med tang eller et lignende redskap. De konkluderte med at de med sikkerhet kunne si at 19 kadavre ikke var drept av rovdyr, altså at det var imitasjon av rovviltskader. For 15 av disse kadavrene var de helt sikre på at skadene var påført dyrene mens de var i live. Deres konklusjon ble for lagmannsretten underbygget av to andre ansatte i SNO. Disse har svært omfattende erfaring med rovviltskader, og den ene av dem er medforfatter av boken «Drept av rovvilt? Håndbok for dokumentasjon av rovviltskader på husdyr og tamrein».

Tyveri av rein under vårflytting

Våren 2013, samtidig som mistanken om imitasjon av rovviltskader ble styrket, dukket det opp

mistanke om at de også hadde stjålet reinsdyr. Dette skjedde under vårflyttingen 2013. De tiltalte hadde natt til 12. mai 2013 kommet til sommerbeitet ved Porsangerfjorden med reinflokkene sine. Like bak de tiltalte flokk hadde de andre i vintersiddaen flyttet sine flokker til det felles sommerbeitet. Da de nærmet seg sommerbeitet, fant de søndag morgen tilfeldigvis avskårne ørebitar i snøen der de tiltalte reinflokk hadde flyttet i forveien. De kontaktet politiet og reindriftsforvaltningen og varslet at de mistenkte de tiltalte for å ha ommerket rein.

Det ble besluttet å iverksette en aksjon for å avdekke ommerket rein i den aktuelle flokken. Aksjonen startet mandag morgen, og da var

« De domfelte hadde merket reinsdyrene om fra andre og til seg selv samt en av de domfeltes bestemødre og venninne

det med personer fra politiet, merkenemnda og reindriftsforvaltningen. Det skulle da foretas innsyn i de tiltalte reinsdyrflokk. Slikt innsyn gjennomføres ved at flokken observeres av merkenemndas medlemmer, alle erfarne reindriftsfolk. Først dersom de observerer rein med blodige ører eller andre tegn på ommerking, går de inn i flokken og tar fast rein. Representanter fra merkenemnda så raskt reinsdyr som ble antatt å være ommerket, blant annet en rein med blodige ører.

Før merkenemnda rakk å ta fast reinen, kom den ene domfelte kjørende på ATV med hund løpende ved siden av, og han jaget/drev så reinflokken over E6 og til fjells. Flokken lot seg ikke stoppe. Deretter fortsatte de to tiltalte å

jage en annen flokk på omkring 500–700 dyr til fjells. Innsynet ble nå vesentlig vanskeligere. Også på fjellet ble det gjort forsøk på å forhindre at merkenemndas medlemmer fikk innsyn i flokken, konkret ved at den ene tiltalte jaget flokken videre, fra snødekte områder til barmark, der merkenemndas medlemmer ikke kom til med snøscootere.

I flokken de tiltalte jaget til fjells, observerte så merkenemnda en ommerket simle. Den ble skutt og avlivet. Aksjonen ble så avsluttet for dagen grunnet værforholdene og av hensyn til de drektige simlene. Men etter et par dager fortsatte de med innsyn i reinsdyrflokken, og ytterligere reinsdyr ble avlivet på grunn av mistanke om ommerking. Videre ble det i bilen til den ene tiltalte funnet fem reinkadavre som viste seg å være ommerket. Nå ble de tiltalte pågrepet fordi de hindret politiet i arbeidet med å avdekke om det hadde skjedd ommerking av rein. Senere anmeldte de tiltalte politiet for tjenesteforsømmelse. De ba om obduksjon av døde reinkalver fordi de mente politiets kjøring med snøscooter hadde jaget og skremt dyrene til døde. Anmeldelsene ble henlagt av Spisalenheten for politisaker fordi det ikke var rimelig grunn til å undersøke om det forelå straffbare forhold. Om anmeldelsene skrev lagmannsretten at de gav «et grovt fortegnet bilde av hva som rent faktisk skjedde under politiaksjonen på Veines».

I retten forklarte den ene tiltalte sin opptreden med hensynet til de mange drektige simlene i flokken. Det var ansvarsfølelse for dyrenes «morsfølelse», slik han formulerte seg, som gjorde at han reagerte som han gjorde. Lagmannsretten fant ikke forklaringen troverdig. Retten viste til at det var åpenbart at de tiltalte opptreden – når de med motorkjøretøyer, hunder og aggressiv kjøring drev reinflokken mot fjellet og forbi politiet og merkenemndas medlemmer – skapte langt større forstyrrelser

2. Siida er i tradisjonelle samiske samfunn en gruppe av en eller flere familier som ofte er i slekt, og som driver reindrift med en samlet reinflokk. I reindriftsforvaltningen i Norge i dag er en siida synonymt med et reinbeitedistrikt. I et reinbeitedistrikt finnes et antall siidaandeler, som hver eies av én person eller familie.

og uro i reinflokken enn det innsynet ville gjort. Motivet var åpenbart et ønske om å hindre at merkenemndas medlemmer fikk innsyn i flokken og derved klargjort om den inneholdt ommerkede reinsdyr.

Etter denne aksjonen undersøkte merke-

nemnda ørene på dyrene som var tatt ut med mistanke om at de var ommerket. Lagmannsretten konkluderte med at det var ommerket totalt ti reinsdyr. De domfelte hadde merket reinsdyrene om fra andre og til seg selv samt en av de domfeltes bestemødre og venninne.

Rein beslaglagt i reingjerde høsten 2013

Siden en ikke fikk foretatt fullt innsyn i flokken til de tiltalte ved Porsangerfjorden i mai 2013, ble det besluttet å foreta en ny kontroll høsten 2013, mens dyrene var i skillegjerde. Merkekyndige ble engasjert, og de plukket ut 15 reinsdyr de mente kunne være ommerket. Disse reinsdyrene ble avlivet. Senere ble ørene kontrollert av fem medlemmer av merkenemnda,

som konkluderte med at 13 av dem var ommerket. Reinørene er således også i dette tilfellet identifisert gjennom en toleddet prosess. Først ble flokken observert av merkekyndige, og de dyrene de mistenkte var ommerket, ble avlivet. Ørene ble senere lagt frem for merkenemnda, som gjennomgikk og vurderte dem i et møte. I dette møtet deltok fem merkekyndige. Alle konkluderte med at reinene var blitt ommerket.

Rein funnet i reingjerde desember 2014

I forbindelse med en ny reinteilling i desember 2014 ble det på nytt engasjert merkekyndige med oppdrag å kontrollere øremerkene til den ene tiltalte. Bakgrunnen for dette var anmeldelse fra øvrige siidaandelsledere om at de tiltalte

« Lagmannsretten skrev flere steder i dommen at de hadde valgt å se bort fra de tiltaltes forklaringer, blant annet fordi de ikke ble ansett som troverdige

SNO fatter mistanke: Statens Naturoppsyn (SNO) sin container i Karasjok hvor man kan levere kadavre man mistenker er tatt av rovilt.

« Lagmannsretten mente de tiltalte hadde opptrådt på en måte som var egnet til å svekke omdømmet til reindriften

hadde ommerket rein. Dette resulterte i at politiet beslagla 21 reinsdyr, som ble tvangsslaktet. Merkenemnda gikk senere i et møte gjennom ørene. Lagmannsretten fant det bevist at 19 reinsdyr var blitt ommerket av den ene tiltalte til fordel for ham selv og hans nærstående.

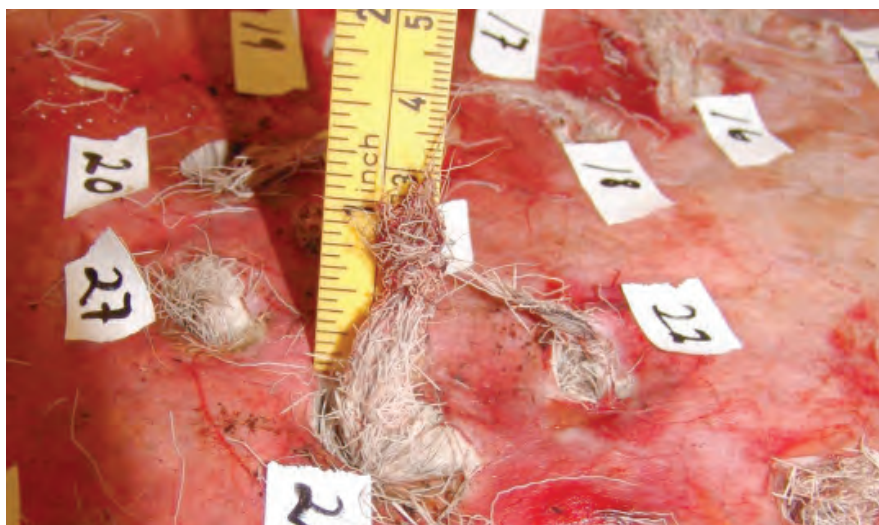
Særegenhetene ved øremerker

Under hovedforhandlingen for både tingretten og lagmannsretten ble det gitt en rekke forklaringer – fra de tiltalte, deres vitner og sakkyndige vitner – på særegenhetene ved de øremerkene som de var tiltalt for å ha merket om. Det ble blant annet vist til mulig ukyndighet hos de som utførte den opprinnelige merkingen, skader og avrivninger, herunder skader som følge av isdannelser på ørene som kan gjøre at de fryser og brytes av (gahccan-beallji). I tilknytning til dette skrev lagmannsretten blant annet: «Det er etter lagmannsrettens syn utvilsomt at merkenemndas medlemmer, i motsetning til det tingretten synes å legge til grunn, og i den grad deres funn ga grunnlag for det, vurderte og forkastet slike alternative forklaringer, før de konkluderte med som sikkert at det hadde skjedd en ommerking.» Også et av de sakkyndige vitnene til de domfelte forklarte at han som merkenemndsleder raskt kunne fastslå om det var tale om ommerking eller ikke når merkenemnda i hans tid ble bedt om å foreta samme type undersøkelser.

Videre påpekte lagmannsretten: «Merke-

I flere av perforasjonene var det dratt hårtuster langt inn i sårkanalene. Dette i motsetning til perforasjoner laget av skarpe tenner eller klør. Et særdeles sjeldent fenomen i følge lagmannsretten.

Foto: Veterinærinstituttet

nemnda har ikke som oppgave å etterforske reintyveri eller avgjøre om det foreligger ulovlig ommerking av rein eller ikke. Medlemmene av merkenemnda har imidlertid slik bakgrunn og kunnskap om reinmerker at de må anses kompetente til å vurdere om det er foretatt ommerking/ending av øremerker på rein.»

Var saken basert på oppspinn?

De tiltalte mente at hele saken var basert på oppspinn, satt i scene av andre for å skade dem, og at bakgrunnen var underliggende beitekonflikter med mer. Lagmannsretten skrev flere steder i dommen at de hadde valgt å se bort fra de tiltaltes forklaringer, blant annet fordi de ikke ble ansett som troverdige.

Tingretten syntes å se saken på samme måte som de tiltalte og frifant dem. Den forklaringsmodellen de tiltalte valgte å bruke i denne saken, var relativt lik den de brukte da de ble dømt i tingretten i 2013. Da hadde en av de tiltalte en gang i januar 2012 inne på Finnmarksvidda først slått en reineier flere ganger i hodet og ansiktet. Deretter hadde de to tiltalte bundet ham fast på hender og føtter, fra-

tatt vedkommende nøkkelen til scooteren og forlatt ham i hjelpeløs tilstand alene på vidda uten transportmulighet. Det var kjølig vær og ganske langt til folk.

Lagmannsretten har flere steder i dommen tilbakevist tingrettens begrunnelse for å frifinne. Blant annet mente tingretten en ikke kunne se bort fra at andre, i den hensikt å inkriminere de tiltalte, kunne ha byttet om kadavre i SNOs container i Karasjok, og at de merkelappene tiltalte satte på «sine» kadavre, senere var blitt flyttet over på kadavre med imiterte rovdyrskader. Lagmannsretten så helt bort fra at det hadde skjedd en ombytting. Retten skriver: «Det fremstår for lagmannsretten som mildt sagt krevende – systematisk og over tid – å skulle foreta slike ombyttinger i den hensikt å inkriminere en eller, slik det antydes her, to reindriftsutøvere.»

En slik systematisk og vedvarende aktivitet ville kreve at gjerningspersonen(e) løpende holdt seg orientert om leveranser av kadaver, når det var meldt til SNO, og hva slags dyr som ble levert. Videre at gjerningspersonene hadde slike dyr tilgjengelige og klarte å bytte om dyr-

Erstatningsordningen for rovviltskader

Erstatningsordningen for rovviltskader på tamrein reguleres av forskrift om erstatning for tap og følgekostnader når tamrein blir drept eller skadet av rovvilt.

Etter forskriften skal det blant annet ytes erstatning når tamrein er gjenfunnet, og undersøkelse er foretatt av SNO. Det er som oftest reineieren, eller den som på vegne av reineieren finner dyret, som skal ringe inn til meldingssentralen til SNO. Det fylles da ut et skjema om blant annet hvor det er funnet,

og hva slags rovvildt en mener har tatt det. Reineieren merker så kadaveret med navn, dato og funnsted og leverer det i en container på et angitt sted. I denne saken var det i Karasjok. Deretter undersøker SNO kadaveret og tar bilder av det.

Opplysningene registres i rovbasen sammen med bildene fra kadaverundersøkelsen. Den som har foretatt kadaverundersøkelsen, sender et skjema fra undersøkelsen til den regionalt rovviltansvarlige, som kontrollerer

skjemaet. Deretter sendes det brev til reneieren med orientering om konklusjonen av undersøkelsen. Kadaveret tas ikke vare på etter undersøkelsen.

Erstatningsbeløpet som utbetales, består av en grunnsats for de ulike dyrekategoriene. I tillegg utbetales følgeskostnader knyttet til det enkelte dyret og følgekostnader i driftsenheten. Det betyr at dess større antall kadavre som gjenfinnes og godkjennes, dess større vil erstatningen bli for distriktet/området som helhet.

ene i SNO-containeren i løpet av kort tid og uten å bli oppdaget. «Imitasjonskadaverene» burde også fortrinnsvis være merket med øremerkene til den man ønsket å ramme. Lagmannsretten konkluderte: «Etter lagmannsrettens syn fremstår en slik ombytting som i tilfelle har pågått over år, slik lagmannsretten vurderer bevisene, som en rent teoretisk mulighet det i praksis trygt kan ses bort fra.»

Lagmannsrettens straffutmåling

Lagmannsretten kom til at de tiltalte skulle dømmes for grovt bedrageri (de hadde krevd erstatning for imiterte rovviltskader), grovt tyveri

(reinsdyrtyveriene) og dyrevelferdsloven (imitert rovviltskade på levende reinsdyr). Videre ble de dømt for å ha ommerket dyrene, noe som påførte dyrene unødig belastning.

Under straffutmålingen viste lagmannsretten til at de tiltalte ved planmessige handlinger over lang tid hadde misbrukt ordningen med rovvilterstatning, som er en viktig, tilitbasert ordning. Den ene tiltalte ble dømt for tyveri av 42 reinsdyr, mens den andre ble dømt for tyveri av 21 reinsdyr, i det vesentligste simler. Simler er de klart mest verdifulle dyrene. Også her viste lagmannsretten til at risikoen for å bli oppdaget er begrenset, noe

som ut fra allmennpreventive hensyn tilsier en streng reaksjon. Når det gjelder overtredelse av dyrevelferdsloven, ble den ene dømt for tolv og den andre for seks overtredelser. Disse forholdene ble ansett som de mest alvorlige. Lagmannsretten mente de tiltalte hadde opptrådt på en måte som var egnet til å svekke omdømmet til reindriften.

For lagmannsretten valgte påtalemyndigheten ikke å legge ned påstand om aktivitetsforbud etter dyrevelferdsloven §33 annet ledd, blant annet fordi en mente Mattilsynet kunne følge opp denne delen. Dette har Mattilsynet nå gjort.

Politiførstebetjent Magne Persen i Reinpolitiet var bisitter i lagmannsretten.

Tekst: politibetjent **Kristian Kjærnes** & politiadvokat **Oyvind Waale Hellenes**, Sør-Øst politidistrikt
// Kristian.Kjaernes@politiet.no & Oyvind.Waale.Hellenes@politiet.no

1 500 000 i bot etter dødsulykke

En ansatt i en industribedrift kom i klem mellom to steinblokker som skulle flyttes og omkom. Bedriften ble ilagt foretaksstraff for mangelfull risikovurdering.

I oktober 2016 på et industriområde utførte to ansatte, kalt A og B, klassifisering og vasking av ujusterte steinblokker på «vaskeplassen». A var sjåfør på en hjullaster med løftegaffel og hadde som arbeidsoppgave å frakte steinblokker til og fra vaskeplassen.

Steinblokkene var av ulik størrelse og vekt og ble plassert på rekker for vask og klassifisering. B hadde som arbeidsoppgave å vaske og klassifisere disse.

I forbindelse med avlevering av en steinblokk på 34,7 tonn på vaskeplassen skled steinblokken av løftegaffelen slik at den traff den første steinblokken i rekken og dreide en halv omdreining over steinblokk nummer to og traff steinblokk nummer tre som igjen veltet mot steinblokk nummer fire, med den følge at B, som oppholdt seg mellom steinblokk nummer tre og fire, kom i klem og omkom.

Forut for ulykken hadde ikke selskapet foretatt noen tilstrekkelig risikovurdering av de ansattes virksomhetsutøvelse på eller i tilknytning til vaskeplassen. Politiets etterforskning viste at bedriftens kartlegging var mangelfull da risikoforhold ved blant annet flytting, plassering og vasking og klassifisering av steinblokker og opphold og ferdsel på det aktuelle stedet ikke var vurdert. Det forelå skjerpende omstendigheter fordi en person omkom.

Etterforskningen av saken dreide seg først om å avklare hendelsesforløpet og identifisere mulige årsaker til ulykken. Kun føreren av hjullasteren med steinblokken var vitne til det som skjedde. Undersøkelser av hjullasteren ble utført av Statens vegvesen sammen med politiets kriminalteknikere og viste at årsaken til ulykken ikke var feil ved materiellet som ble brukt på stedet. Etterforskningen fant at det ikke tidligere hadde skjedd at en hjullaster hadde mistet en

større steinblokk av gaffelen.

Den videre etterforskningen av saken dreide seg om hvilke HMS-vurderinger som var gjort av bedriften med hensyn til risikovurderinger av den konkrete arbeidsoppgaven på stedet. Det ble fremlagt instruksjoner om hvordan man generelt skulle forholde seg til store kjøretøy i steinbruddet, og instruksjoner som beskrev det aktuelle området hvor steinblokkene ble veid

« Etterforskningen viste at bedriften generelt tok HMS-arbeid på alvor

og vasket. Det forelå ingen instruksjoner på arbeidsplassen om hvordan jobben konkret skulle utføres, ei heller risikovurderinger knyttet til de enkelte delene av prosessene på arbeidsstedet. Vitnet som kjørte hjullasteren, forklarte at jobben på stedet ble utført etter gjeldende praksis og basert på erfaringen til de ansatte som til enhver tid jobbet sammen, og at arbeiderne kunne ha ulike rutiner.

Arbeidsgiver ga i avhør uttrykk for at de ikke hadde vurdert forholdene dithen at det var en risiko forbundet med arbeidsoppgavene på stedet, men at de i etterkant av ulykken hadde endret sin oppfatning. Før bedriften gjenopptok arbeidet, var arbeidsrutiner beskrevet og risikovurderinger foretatt. Etterforskningen viste at bedriften generelt tok HMS-arbeid på alvor. Det ble brukt betydelige ressurser på HMS, og det ble fremlagt dokumentasjon som viste dette arbeidet.

Blant annet forelå det arbeidsrutiner og risikovurderinger for de øvrige arbeidsområdene

i bedriften. Avviksrapporteringen fremsto også som godt dokumentert.

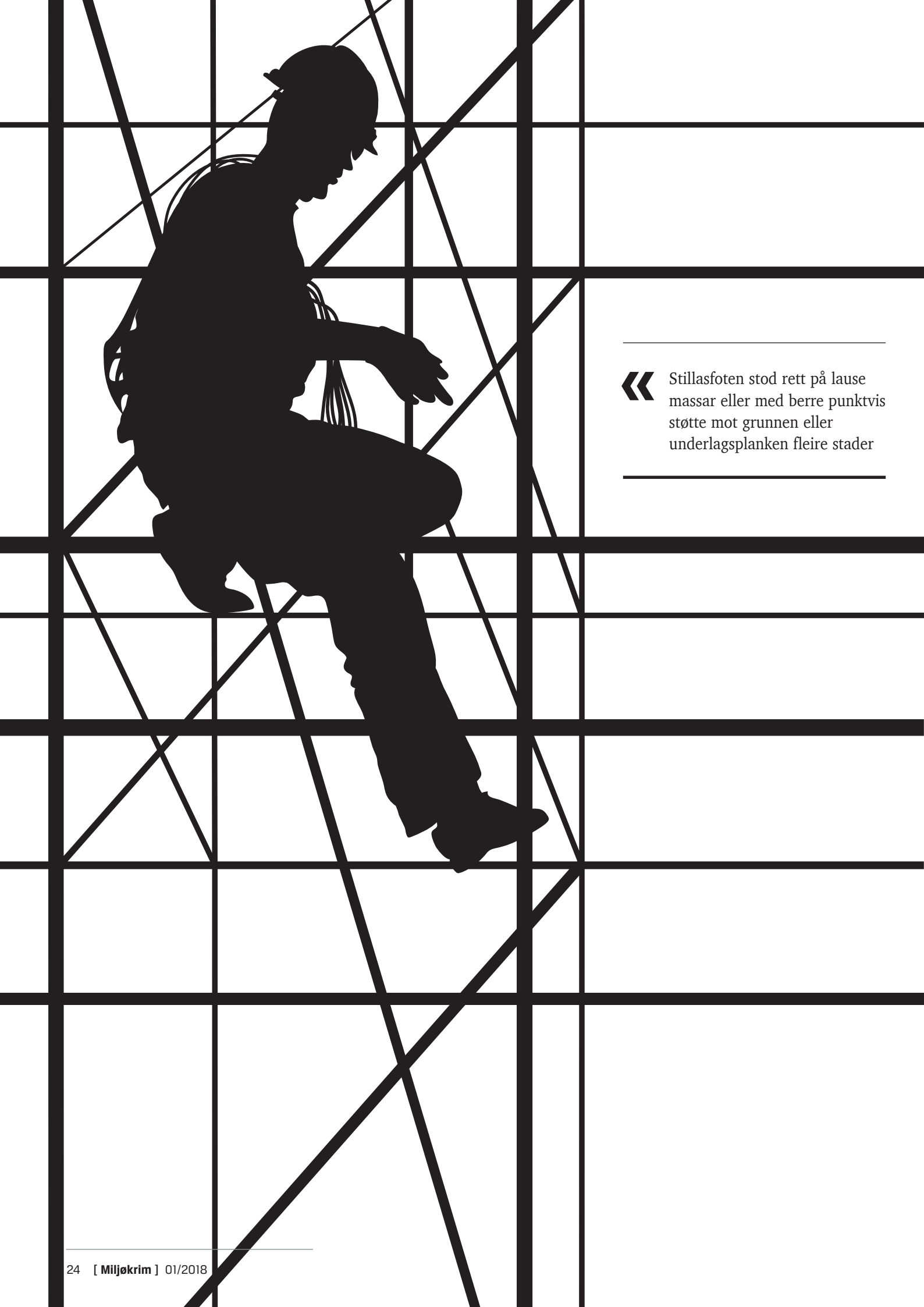
Nytt arbeidsuhell

Under etterforskningen av klemulykken skjedde det i januar 2017 et nytt arbeidsuhell i samme bedrift. Under arbeidet med å løsne stein fra fjellet ble det benyttet puter i metall fylt med vann for å skyve store steinblokker ut fra fjellveggen. Ulykken skjedde ved at en steinblokk falt tilbake mot en pute slik at den ble komprimert. Det oppstod en trykkstråle med vann fra puten som traff en ansatt i brystet, slik at han ble kastet bakover mot noen steiner. Ulykken var alvorlig, og den skadede måtte gjennomgå flere operasjoner i etterkant. Ettersom ulykken involverte det samme selskapet, ble sakene sett i sammenheng og vurdert opp mot det generelle HMS-arbeidet i bedriften. Den første saken ble stilt i bero til den siste var vurdert.

I den andre saken var arbeidsrutiner og risiko beskrevet. I sluttfasen av etterforskningen fremla bedriften dokumentasjon på at arbeidstakeren hadde lest og signert beskrivelsen av arbeidsrutinene. Arbeidstilsynet konkluderte også med at det ikke var gjort noen feil fra bedriftens side i forbindelse med den siste ulykken, og saken ble av politiet henlagt som «intet straffbart forhold bevist».

Etter en helhetsvurdering ble det besluttet ikke å igangsette etterforskning og eventuell straffeforfølgning av arbeidstakeren som var involvert i ulykken i januar 2017. Det ble 13. november 2017 utmålt forelegg til bedriften for den første ulykken på 1 500 000 kroner.

Forelegget ble gitt for overtredelse av arbeidsmiljøloven § 19-1 annet ledd jf. første ledd, jf. § 3-1 første ledd jf. annet ledd, jf. straffeloven (2005) § 27. Det ble vedtatt.

A high-contrast black and white image featuring a silhouette of a construction worker wearing a hard hat and safety harness. The worker is positioned on a complex grid of thick black lines that intersect at various angles, creating a sense of depth and structure. The worker's posture is dynamic, with one leg extended forward and arms slightly out, as if balancing or working on the grid. The background is white, making the black lines and silhouette stand out prominently.

« Stillasfoten stod rett på lause massar eller med berre punktvis støtte mot grunnen eller underlagsplanken fleire stader

Tekst: politioverbetjent **Arve Fjellbo**, ØKOKRIM / Foto: **Arbeidstilsynet**
// arve.fjellbo@politiet.no

Opninga mellom stillaset og bygget var om lag 40 cm, mens maks lovleg avstand er 30 cm.

Tilgjengekontroll på byggeplass og mangelfull sikring av stillas

ØKOKRIM har skrive ut eit førelegg på 500 000 kroner til ein byggherre for brot på byggherreplikter når det gjeld tilgjengekontroll, og mangelfull sikring av stillas, i perioden mai 2013 – februar 2014. Dette gjaldt oppføring av nye bustader i Oslo-området. Førelegget er vedteke.

Byggherren sin koordinator for sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA) eller andre som handla på vegner av byggherren, så ikkje til at den installerte HMS-kortlesaren blei brukt eller alltid fungerte, ei heller at underentreprenøren eller andre arbeidsgivarar sette i verk andre tiltak som sikra at ikkje uvedkommande hadde tilgjenge til byggeplassen. Koordinatoren eller andre som handla på vegner av byggherren, sørge heller ikkje for føring av oversiktslister over alle som utførte arbeid på byggeplassen. Brota er heimla i arbeidsmiljølova og byggherre-forskrifta.

Byggherren hadde ein plan for SHA som

blant anna inneheldt retningslinjer for stillas, og byggherren sin koordinator i utføringsfasen hadde til oppgåve å følgje opp SHA. Koordinatoren tok seg av vernerundar og hadde kontakt med stillasbyggfirmaet. Førelegget inneheld tre postar om medverknad til brot på stillaskrav i tilknytning til dette.

For dei to første postane som gjeld stillas, jf. arbeidsmiljølova og arbeidsplassforskrifta, var brota at tilsette som handla på vegner av byggherren, ikkje sørge for at det var rekkverk fleire stader på stillas høgare enn to meter, eller for at opninga mellom stillaset og bygget på om lag 40 cm var sikra med rekkverk eller liknande.

I den tredje posten som gjeld stillas, jf. arbeidsmiljølova og forskrifta om utføring av arbeid, sørge ikkje tilsette som handla på vegner av byggherren, for at stillasa var godt nok fundamenterte. Manglane var at stillasfoten stod rett på lause massar eller med berre punktvis støtte mot grunnen eller underlagsplanken fleire stader.

Føretaksstraff er nytta jf. strl § 48a (1902).

Fundamentering av stillas på lause masser utgjør ein risiko for eksempel om det kjem mildver.

Tekst: Politiadvokat **Elisabeth Rastad**, Øst Politidistrikt / Foto: **Politiet**
// elisabeth.rastad@politiet.no

Europall-kasse med søppelet fra innsamling av plasttrådene.

Plastforelegg til kommune

Politimesteren i Øst politidistrikt utstedte 6. november 2017 foretaksstraff på 400 000 kroner mot Moss kommune ved Moss havn for overtredelser av forurensningsloven § 7 første ledd, § 11 og § 27 samt internkontrollforskriften §§ 4 og 5. Moss kommune vedtok forelegget den 9. november 2017.

Fylkesmannen i Østfold gav tiltakshaveren, Moss havn KF, tillatelse til tildekking av forurenset sjøbunn i Værlebukta utenfor Moss havn høsten 2014. Ifølge søknaden var det mineralske masser uten organisk materiale, hovedsakelig fra arbeider med Follobanen og Bekkelagstunnelen. Det var konsultentselskapet Rambøll som skrev søknaden. Plastproblematikken som senere ble oppdaget, var ikke et tema i søknaden og dermed heller ikke i konsesjonen fra Fylkesmannen. Overtredelsene av forurensningsloven var at sprengningsmassene inneholdt større mengder sprengningsplast fra Follotunnelen i form av såkalte Nonel plastrør, fra Bekkelagstunnelen også i form av plastarmeringsfibre, manglede risikovurdering av plastproblematikken da tiltakshaveren ble klar over denne, samt manglede varsling av Fylkesmannen i strid med konsesjonen.

Etter at dumpingen av masser med splitt-lekter startet den 10. mars 2016, ble det raskt klart for havnearbeiderne fra Moss havn at massene inneholdt ganske store mengder plastavfall fra sprengningen. Plasten spredte seg rundt i sjøen og på strendene rundt havnen.

« Stranden Sjøbadet mistet sommeren 2016 blått flaggmerket og ble karakterisert som «very dirty»

Havnearbeiderne visste at det kunne komme noe plastavfall etter dumping, og drog ut med håver i lettboat for å fange opp det som måtte flyte opp. Dette viste seg raskt å være utilstrek-

kelig, og de varslet ledelsen om forholdene. I konsesjonen fra Fylkesmannen var det satt som et vilkår at tiltakshaveren så snart som mulig skulle informere Fylkesmannen om «*unormale forhold som har eller kan få forurensningsmessig betydning*». Likevel fortsatte dumping, av massene helt til 8. april 2017 før Fylkesmannen ble varslet om plastproblematikken. Miljøverndirektøren hos Fylkesmannen trakk da konsesjonen tilbake, og dumping ble stoppet.

Før dumping av masser ble stanset den 8. april 2016, var det utfyllt omkring 32 000 kubikkmeter steinmasser i Værlebukta. Den estimerte mengde var 630 kg plastarmeringsfibre på sjøbunnen, 6 kg plastarmeringsfibre samt en ukjent mengde sprengtråd, som blant annet la seg i strandsonen. Lokalbefolkningen i Moss reagerte kraftig på plastforurensingen og forsøplingen i fjæra og på strendene. Stranden Sjøbadet mistet sommeren 2016 blått flagg-

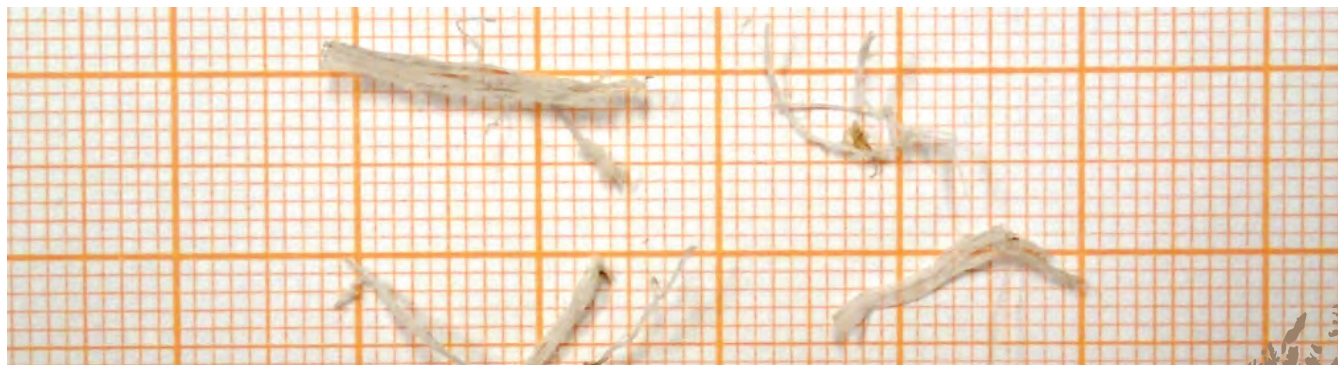

Forurensningsloven

Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) har til formål å verne det ytre miljø mot forurensning og å redusere eksisterende forurensning, å redusere mengden av avfall og å fremme en bedre behandling av avfall.

Loven skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, slik at forurensninger og avfall ikke fører til helse-skade, går ut over trivselen eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse.

Nyere forskning viser at plastavfall utgjør et meget stort miljøproblem i havet. Fragmenteringen til de minste partiklene vil på sikt sannsynligvis utgjøre en stor trussel for det biologiske mangfoldet. Noen av de minste plastfibrene er vanskelig å få øyet på (underlaget på bildet under er millimeterpapir).

merket og ble karakterisert som «very dirty». En nylig avgitt Sintef-rapport viser at rundt fem prosent av den totale marine forsøplingen i verden ender opp på strendene. Det er her mesteparten av nedbrytningen til mikroplast skjer. I strandkanten utsettes plasten for UV-stråler, høyere temperaturer og mer slitasje.

Likevel har ikke undertegnede funnet noen rettspraksis som klart fastslår at plastavfall dumpet i sjø utgjør forurensning i forurensningslovens forstand. Det har vært en utvikling i den biologiske forståelsen av hvilken påvirkning plast har på miljøet. Miljødirektoratet skrev i sin uttalelse i saken at plast i havet er et «nytt» miljøproblem i den forstand at mikroplast ikke var tema for bare 5–10 år siden. Plast brytes dårlig ned i havet. Den fragmenteres til mikroplast (1 mm til 5 mm) og deretter til nanoplast (mindre enn 100 nanometer). Det er de minste partiklene som er de farligste, og nanopartikler av plast passerer cellemembranen og tas opp i blodbanen på små marine fisk og dyr.

I forarbeidene til forurensningsloven, NUT 1977:I, s. 113 følgende, vurderes begrepene for-

søpling og avfall opp mot begrepet forurensning: «Spørsmålet om reglene om forurensning får anvendelse, beror på om nedbrytningen kan føre til skade eller ulempe for miljøet.» Nyere forskning viser at plastavfall utgjør et meget stort miljøproblem i havet. Fragmenteringen til de minste partiklene vil på sikt sannsynligvis utgjøre en stor trussel for det biologiske mangfoldet, blant annet fordi mikroplast er forbundet med høy ri-

« Faren er ikke bare forsøpling, men også forurensning

siko for overføring av miljøgifter og akkumulering av disse i næringskjeden. Påtalemyndigheten har i forelegget lagt til grunn at forarbeidene er tilstrekkelig rundt formulert til å fange opp den nyere biologiske forståelse at plastavfall dumpet i sjøen utgjør en fare for miljøet. Faren er ikke bare forsøpling, men også forurensning.

I Norrbotten, området i Nord-Sverige de tiltalte i saken var fra, er kjent for sin reinsdyrnæring. 85 % av Sveriges 4 600 reinsdyreiere bor her, og 32 av Sveriges 51 samebyer befinner seg i dette området.

Tekst: spesialletterforsker **Solveig Ravnum**, ØKOKRIM
// solveig.ravnum@politiet.no

Saken: Anking av dom fra Luleå tingrett, 10.11.17 med aktor kammaråklagare Åse Schoultz fra Åklagarmyndigheten ved Riksenheten for Miljö- och Arbetsmiljömål Östersund. Tre menn ble dømt til mer enn ett års fengsel, og to menn ble dømt til 100 dagers samfunnstjeneste.

Ny, svensk dom

Nære familiemedlemmer drev illegal rovdyrjakt

Den 10. november 2017 kom en dom fra Luleå tingrett om illegal jakt på rovdyr. Det gjaldt flere tilfeller av forsettlig eller uaktsom jakt på fredet vilt, både jerv, bjørn og gaupe, samt ulovlig innehav av flere våpen og mye ammunisjon. Tre menn ble dømt til mer enn ett års fengsel, og to menn ble dømt til 100 dagers samfunnstjeneste. Straffen gjaldt flere brudd på bestemmelsene i den svenske jaktloven, våpenloven og miljøloven. Dommen er nå anket.

De fem tiltalte var menn fra Norrbotten len som bodde i nærheten av hverandre i området ved byen Boden, litt nordvest for Luleå i Nord-Sverige. De fem var enten i slekt eller i nær omgangskrets. To av dem var far (74 år) og sønn (46 år), én var nevø (37 år), én var onkel (39 år) og én var bekjent (53 år). Flere av dem driver med reindrift og jakt.

Norrbotten len er et område i Nord-Sverige der det bor mange samer som driver med reindrift. 85 prosent av Sveriges 4600 reinsdyreiere bor i Norrbotten. 32 av Sveriges 51 samebyer befinner seg i Norrbotten. Reinsdyrnæringen er altså viktig der. Samebyene fungerer som juridiske enheter innenfor reindrift i Sverige og tilsvarer omtrent de norske reinbeitedistriktene.

Rovdyrene i Sverige er fåtallige og rødlistet, som i Norge. Ifølge den svenske jaktloven er alt vilt fredet og skal kun jaktes på i henhold til jaktloven eller forskrifter til denne. Jerv, bjørn og gaupe regnes som særlig beskyttelsesverdig vilt. Ifølge den svenske jaktloven skal jakt på jerv, bjørn eller gaupe kun skje ved lisensjakt eller for å forhindre skade. Brudd på jaktloven regnes som grovt dersom det gjelder særlig beskyttelsesverdig vilt og en særlig plagsom jaktmetode.

Det finnes omkring 2800 bjørner i Sverige, med Norrbotten som det nordligste området. Resten av bjørnestammen finnes i et mellom-

område og i et sydligere område. Bjørn er klassifisert som **nær truet** på Artsdatabankens rødliste i Sverige, og som **sterkt truet** på Norges rødliste for arter 2016. Gaupe finnes spredt nesten over hele Sverige, totalt omkring 1220 dyr fordelt på 206 familiegrupper. I området rundt Boden i Norrbotten er det omkring sju familiegrupper av gaupe, i resten av Norrbotten len er det ikke registrert noen familiegrupper. Gaupe er klassifisert som **nær truet** i Sverige og som

« Alle dyrene i tiltalen var fredet i det aktuelle tidsrommet

sterkt truet i Norge. I 2017 fantes det 522 jerver i Sverige, og det er under bestandsmålet på 600 dyr. All svensk jerv finnes i Nordvest-Sverige. Jerven er klassifisert som **sårbar** i Sverige og som **sterkt truet** i Norge.

Tiltalen for den ulovlige jakten

Tiltalen gjaldt tre tilfeller av illegal jakt på gaupe, fem tilfeller av illegal jakt på bjørn og ett tilfelle av illegal jakt på jerv, samt ulovlig kjøp av et

bjørneskinn og ulovlig innehav av flere våpen og mye ammunisjon. Flere av jaktepisodene fremstod som samarbeid mellom to-tre av de tiltalte. Dette bevises godt, med både telefonavlytting og beslag. Beslagene var: 1) mobiltelefoner med bilder, filmer og sms-samtaler, 2) GPS med nøyaktig tidsplassering, 3) diverse fangst- og felleutstyr, 4) bjørneskalle, 5) bjørneskinn og 6) våpen og ammunisjon.

Alle dyrene i tiltalen var fredet i det aktuelle tidsrommet. Det fantes ingen tillatelser til felling av de aktuelle dyreartene i Norrbotten len i form av lisensjakt eller jakt som forebygging av skade fra 2011 til 2017. Dermed hadde jegerne brutt den svenske jaktloven. Det ble ikke funnet tilstrekkelig bevis for alle tiltalepunktene. Derfor følger et sammendrag av domfellelsene:

Jervejakt. En jerv ble konstatert drept 25.7.2016. Etterforskningen hadde ved telefonavlytting, beslaglagte mobiler og beslaglagte GPS-data funnet bevis for at 1) en av de tre tiltalte sendte bilder og stedinformasjon og tipset om en jerv, 2) den andre av de tiltalte dro opp dit med hunden sin og drepte jerven ved å skyte den, og 3) den tredje brukte etterpå jerven til å trene sin egen hund. Det kunne ikke bevises at den første bevisst hadde fått de andre to til å utføre handlingene, så han ble frikjent for medvirkning.

Det fantes ingen tillatelser til felling av de aktuelle dyreartene i Norrbotten len i form av lisensjakt eller jakt som forebygging av skade fra 2011 til 2017. Dermed hadde jegerne brutt den svenske jaktloven. Bildet i bakgrunnen er fra Norrbotten (Shutterstock), i forgrunnen kan du se to av fellene som ble brukt under selve jaktingen (Åklagarmyndigheten).

Den andre ble dømt for grovt jaktlovbrudd etter jaktloven for med vilje å ha skutt jerven ulovlig. Den tredje ble dømt for jaktheleri etter jaktloven for å ha brukt jerven til trening av hunden sin når han burde visst at jerven var ulovlig felt.

Bjørnejakt. En bjørnejakt ble fastslått å ha funnet sted rundt 5.8.2016. Også her la aktor til grunn som bevis telefonavlytting og informasjon fra beslaglagte telefoner, men også beslaglagt fangst- og felleutstyr. Retten la vekt på at drapsmetoden med snarer var en særlig plagsom jaktmetode. Den ene ble dømt for grovt jaktlovbrudd etter jaktloven, og de andre to for grov medvirkning til jaktlovbrudd ved lån og frakt av fangstutstyr. DNA-analyse har vist at bjørnen var uregistrert i Sverige og Norge.

Kjøp av bjørneskinn. Kjøpet av et bjørneskinn ble regnet som et artsvernlovbrudd og overtredelse av miljøloven (svensk: Miljöbalken, tilsvarende vår naturmangfoldlov), siden den tiltalte ikke hadde kontrollert skinnets opprinnelse. Bjørneskinnet manglet merking, og ble retts-teknisk aldersbestemt til å være av nyere dato.

« Siden bjørnehodet hadde et tau rundt snuten og avskårne ører, mente retten at man kunne anta at bjørnen døde ved brudd på jaktloven

Det er i utgangspunktet forbudt å kjøpe skinn av bjørner i Sverige som er drept etter 3.3.1947, og det finnes spesielle regler om merking og sertifikater (for eksempel CITES) for produkter som er behandlet på godkjent måte.

Oppbevaring av bjørnehode. Et bjørnehode ble funnet i fryseren hjemme hos en av de tiltalte ved ransaking. Den tiltalte påstod at han hadde funnet bjørnehodet og tatt det med hjem for å gi det videre til politiet. Men siden bjørnehodet hadde et tau rundt snuten og avskårne ører, mente retten at man kunne anta at bjørnen døde ved brudd på jaktloven. Derimot kunne ikke retten bevise at den tiltalte selv hadde

drept bjørnen. Han ble derfor dømt for jaktheleri fordi han ulovlig hadde håndtert vilt drept ved brudd på jaktloven. DNA-analyse viste at dette var brunbjørnen Kanti.

Ulovlig innehav av våpen og ammunisjon. Diverser våpen og ammunisjon ble funnet hjemme hos fire av de fem tiltalte ved ransaking. To av de tiltalte påstod hver for seg at de tilfeldigvis hadde funnet våpnene på ulike steder og tatt dem med hjem for å gi dem til politiet. Retten fant det lite troverdig at våpnene og ammunisjonen ble funnet tilfeldig, og mener de tiltaltes uttalelser var blitt konstruert i ettertid. Dels fordi begge de tiltalte påstod de nylig hadde funnet våpen og ammunisjon tilfeldig, og dels fordi alt av våpen og ammunisjon ble funnet spredt ulike steder i boligene eller i bilene deres. I tillegg var våpnene bygget om slik at de ble lettere å skjule. Det så da åpenbart ut som de var tiltenkt illegale formål. Begge ble dømt for grovt våpenlovbrudd etter våpenloven. To andre tiltalte ble også dømt for ulovlig innehav av ett våpen etter våpenloven. Dermed ble altså fire av de fem tiltalte dømt for ulovlig våpeninnehav.

Tekst: spesialletterforsker og biolog **Joachim Schjolden**, ØKOKRIM / Foto: **Politiet**
// joachim.schjolden@politiet.no

Borgarting lagmannsrett – LB-2016-96427

Skole dømt for felling av kantvegetasjon

Ikke helt etter boka

Da skolen skulle steins sette elvebredden, endte det med 50 000 kroner i bot.

Sakens bakgrunn og tingrettsdom

I april 2016 ble driftslederen ved Tomb videregående skole og landbruksstudier (heretter Tomb) dømt i Moss tingrett til å betale bot på 10 000 – ti tusen – kroner for å ha overtrådt lakse- og innlandsfiske loven § 49 første ledd første straffealternativ, jf. § 7, jf. forskrift om fysiske tiltak i vassdrag § 1 første ledd bokstav a, jf. § 4 (post I) samt vannressursloven § 63 første ledd bokstav d, jf. § 11 første ledd (post II). Tomb som foretak ble imidlertid frifunnet for de samme overtredelsene. Saken ble ført av den offentlige påtalemyndighet ved politiadvokat Elisabeth Rastad ved Øst politidistrikt.

Forskriften § 1 første ledd bokstav a dekker fysiske tiltak som medfører eller kan medføre fare for forringelse av produksjonsmulighetene for fisk og andre ferskvannsorganismer, mens vannressursloven § 11 er spesielt innrettet mot å beskytte kantvegetasjon langs vassdrag med årssikker vannføring.

Grunnlaget for tiltalen var at driftslederen ved Tomb videregående skole i perioden januar til april 2014 fikk utført felling av omtrent 90 trestammer langs Møllebekken, som ligger på skolens område i Råde i Østfold. Fellingen skulle lette arbeidet med å steins sette bekkebredden for å hindre erosjon. Det forebyggende arbeidet med å hindre erosjon var godkjent av Fylkesmannen, under forutsetning av at kantvegetasjonen i områder som var viktige med hensyn til bekkens gytepopulasjon av ørret, forble urørt. De 90 trestammene ble felt i et

område Fylkesmannen beskrev som indrefilet i Møllebekken med tanke på egnede gyteområder for ørret. Fylkesmannen ble likevel ikke varslet på forhånd.

« Uten slik vegetasjon vil temperaturen i bekken øke på solrike dager, slik at ørret og andre vekselvarme dyr får økt oksygenbehov samtidig som mengden oksygen i vannet minker

Vegetasjonssoner er viktige for den økologiske funksjonen

Slike vegetasjonssoner langs elve- og bekkebredder er spesielt beskyttet av loven fordi de har flere viktige økologiske funksjoner.

For det første er vegetasjonen viktig for det biologiske mangfoldet. Slik vegetasjon er habitater (leveområder) som bidrar til at biotopen (naturtypene) blir rikere – det vil si at de inneholder flere nisjer (ressurssammensetninger) som ulike arter drar nytte av for å overleve, vokse og formere seg.

For det andre beskytter vegetasjonen mot innstråling fra sola. Uten slik vegetasjon vil temperaturen i bekken øke på solrike dager, slik at ørret og andre vekselvarme dyr får økt oksy-

På kartutsnittet fra Google Maps ser man hvordan Møllebekken renner gjennom terrenget. Den berørte vegetasjonssonen er avgrenset av Møllebekken langs Jerndalsveien. De 90 trestammene som ble felt, utgjorde et område som var omtrent 60 meter langt i et 3 meter bredt belte langs bekken.

genbehov samtidig som mengden oksygen i vannet minker – særlig i områder hvor vannet er stilleflytende.

For det tredje er kantvegetasjon både habitater og nisjer for insekter og andre små dyr som med jevne mellomrom faller ned i vannet og ender opp som mat for ørreten. I tillegg vil blad-er og andre døde plantedeler som faller ned

ken mindre tilgjengelig for større predatorer som fugler.

Til slutt er det verdt å merke seg at kantvegetasjon bremser avrenning til vassdraget samtidig som det beskytter mot erosjon av elve- eller bekkekantene. Vassdraget blir dermed tilført en lavere mengde jordpartikler, nærings-salter (fosfor og nitrogen fra jordbruksarealer), organisk materiale, plantevernmidler, langtransportert forurensning og lignende. Med andre ord fungerer vegetasjonssonen som et filter som beskytter mot tilslamming (grove og fine jordpartikler), eutrofiering (på grunn av nærings-salter) og forurensning av vassdraget.

Ut fra beskrivelsen av de økologiske funksjonene til kantvegetasjoner, nevnt over i denne artikkelen, var lagmannsretten ikke i tvil om at hogsten kunne medføre en fare for forringelse av produksjonsmulighetene til ørreten i Møllebekken over flere år. Slik hogst er derfor i strid med forskriften § 1 første ledd bokstav a.

Lagmannsretten slo dessuten fast at hogsten langs Møllebekken var å anse som en biotopendring og dermed ulovlig etter vannressursloven § 11 første ledd første punktum.

I dommen heter det blant annet at det særlig er de allmennpreventive hensyn som taler for å idømme foretaksstraff. Det ble lagt vekt på at de straffbare forholdene gjaldt overtredelse av offentligrettslige reguleringer til vern om naturmiljøet som var konkretisert og nedfelt i et meget tydelig vedtak fra Fylkesmannen. Videre anså ikke lagmannsretten overtredelsen som spesielt grov, all den tid naturlig tilvekst av ny vegetasjon over noe tid vil restaurere forholdene i Møllebekken. Det er imidlertid gledelig at lagmannsretten ser betydningen av at vernet også gjelder små inngrep. Nettopp slike kan utgjøre en vesentlig trussel mot artsmangfoldet og naturmiljøet gjennom fragmentering av habitater, og påvirkning av allerede sterkt påvirkede miljøer.

« Lagmannsretten slo fast at hogsten langs Møllebekken var å anse som en biotopendring og dermed ulovlig etter vannressursloven § 11 første ledd første punktum

i bekken, være en kilde til næring for bunndyr-ene. Disse er også en viktig kilde til næring for ørreten.

For det fjerde utgjør vegetasjonen langs vassdrag et skjul for den fisken som lever der. Vegetasjonssonen skygger ikke bare for sola, men også for innsyn, og gjør bredden av bek-

Anke og ny behandling i lagmannsretten. Dommen ble anket av Oslo statsadvokatembeter ved Monica Krag Pettersen. Anken gjaldt straffeutmåling for driftslederen og straffespørsmålet for Tomb som foretak. Begge inngav motanker. Påtalemyndighetens anke mot driftslederen ble trukket, og ankeforhandling ble avholdt i Borgarting lagmannsrett i slutten av november 2017.

Tomb videregående skole og landbruksstudier ble dømt for overtredelse av både lakse- og innlandsfiskeloven og vannressursloven til en bot på 50 000 – femti tusen – kroner.

Ut fra beskrivelsen av de økologiske funksjonene til kantvegetasjoner, nevnt i denne artikkelen, var lagmannsretten ikke i tvil om at hogsten kunne medføre en fare for forringelse av produksjonsmulighetene til ørreten i Møllebekken over flere år. Slik hogst er derfor i strid med forskriften § 1 første ledd bokstav a.

Tekst: spesialetterforsker **Solveig Ravnum**, ØKOKRIM
// solveig.ravnum@politiet.no

Norge ligger helt i yttergrensen for den europeiske hummerens utbredelsesområde, og kalde somre gir mindre rekruttering. Den kan bli 50 cm lang, 8 kg tung og kanskje 100 år gammel.

Norske hummerbestander

Norske hummerbestander har stadig minket siden slutten av 1940, spesielt fra 1970 til i dag har nivåene vært historisk lave. Nytt regelverk i 2008 skulle forbedre tilstanden. Endringer i vanene rundt hummerfiske, med høy underreportering blant yrkesfiskere og mange flere fritidsfiskere enn tidligere uten rapporteringsplikt, resulterte imidlertid i at 2016 fikk den laveste målingen siden 2008 (1). Derfor ble det foreslått mange nye regler for å bedre vilkårene for de norske hummerbestandene, og de ble gjort gjeldende fra og med 1.10.2017.

Bestand og utbredelse

Det finnes to kjente arter av hummer i Norge: europeisk hummer (*Homarus gammarus*) og amerikansk hummer (*Homarus americanus*). Europeisk hummer er vanlig langs Europas kyster fra Middelhavet og nordover. Amerikansk hummer lever naturlig langs østkysten av Nord-Amerika, men har blitt introdusert til Norge. Den europeiske hummeren kan bli 50 cm lang, 8 kg tung og kanskje 100 år gammel. Norge ligger helt i yttergrensen for den europeiske hummerens utbredelsesområde, og kalde somre gir mindre rekruttering. Bestander av europeisk hummer i norske farvann er vanlig fra Den engelske kanal og til Troms. Hummerbestandene sørover i Europa og i Amerika er voksende, altså helt ulikt de norske hummerbestandene.

Hummeren ble klassifisert som nær truet (NT) på den norske rødlista både i 2006 og i 2010. I 2015 ble den derimot klassifisert som livskraftig (LC) av Artsdatabanken, med følgende begrunnelse:

Hummeren er attraktiv, og overbeskatning er en alvorlig trussel mot bestanden. Et sterkt

forvaltningsregime med betydelige begrensninger for fangst (kort sesong, minstemål etc.) er en forutsetning for å opprettholde bestanden.

Hvis et intensivt fiske vedvarer, og hvis ned-

En svak norsk hummerbestand er også mer sårbar for sykdom og konkurranse

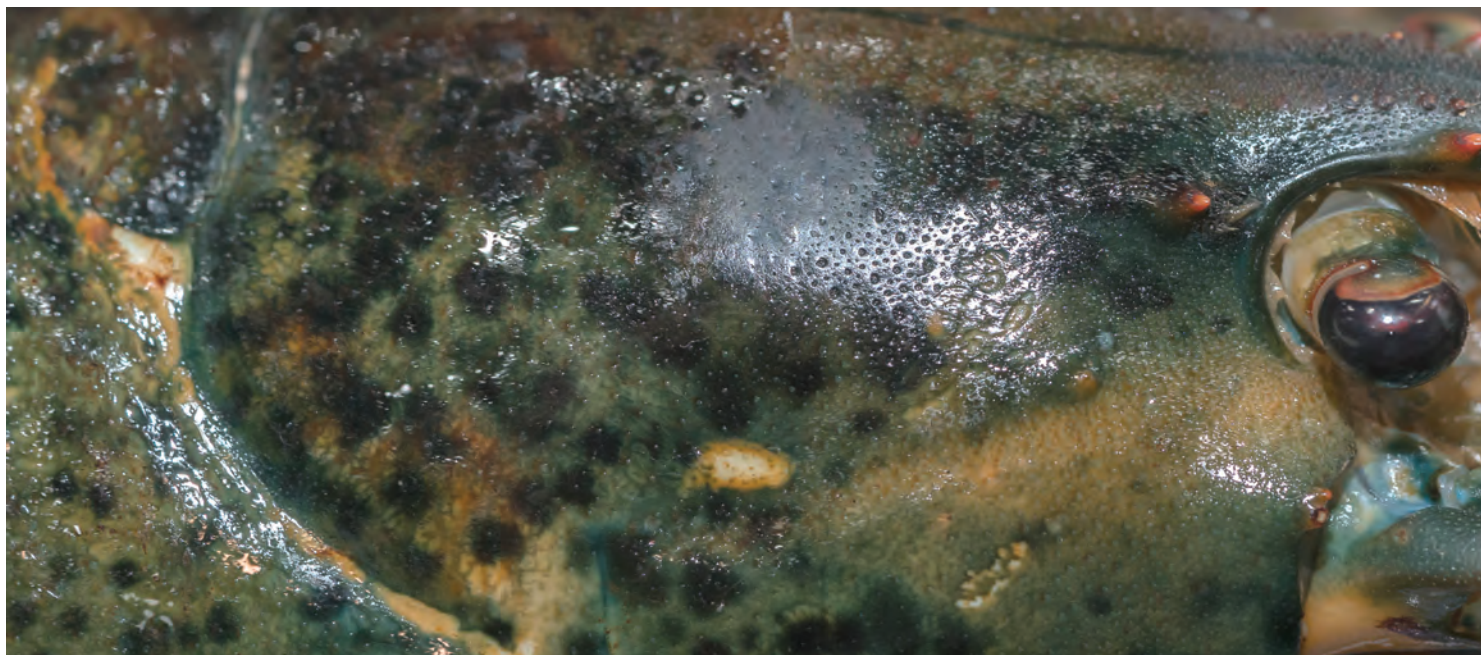
gangen overstiger 30 prosent, vil hummeren bli vurdert som truet (6).

De nye reguleringene for hummerfiske som ble innført i 2008, var blant annet minstemål på 25 cm og fredning av rognhummer (2). Forvaltningsmålet ble satt til 0,1 hummer per teinedøgn. Men etter nesten ti år med nye reguleringer er ikke forvaltningsmålet nådd. Hummerfisket har i dag liten betydning som kom-

mersielt fiske, og fritidsfisket dominerer nå. Det øker stadig og utgjør opptil 70–80 % av fangsten. Fra 2008–2013 ble det registrert betydelig økning i fisketrykk, dette kan ha motvirket tiltakene i 2008. Fangstraten målt i Skagerrak i 2016 var den laveste siden 2008. Sammenlikner vi tallet på hummer i offisielt registrert fangst (landinger) med estimert fangst (landinger) ifølge en studie gjort i Skagerrak i 2008, er den estimerte fangsten nesten 14 ganger høyere enn den offisielt registrerte (1, 3–5).

Trusler

Fiske. Det kan være mange årsaker til tilbakegangen i de norske hummerbestandene, men overbeskatning er en hovedårsak ifølge Havforskningsinstituttet, både *overfiske*, *ulovlig fiske* og *mangelfull forvaltning* (1, 7). Dette gjelder voksen hummer, der man også har funnet at fiske er den viktigste dødsårsaken. Hummeren kan ellers bli 100 år gammel. I tillegg påvirkes hummerlarver kraftig av miljøet, både vannkvalitet og temperatur, og hummeryngel er sårbare for artstetthet, rovdyr og bunnforhold (8).

Amerikansk hummer. En svak norsk hummerbestand er også mer sårbar for sykdom og konkurranse. Den amerikanske hummeren ble påvist i Norge på slutten av 1990-tallet, og har vært svartelistet i Norge siden 2012 (9). Antagelig kom den inn via import av levende sjømat. Den amerikanske hummeren er potensielt en stor trussel mot den europeiske hummeren, både på grunn av bakteriesykdommen gaffkemi og fare for krysning med den europeiske hummeren. Den er også mer fruktbar enn den europeiske hummeren.

Livssyklus og habitat

Hummeren er stedbunden og territorial. Den holder seg stort sett i ro i samme område i mange år, unntatt på leting etter mat eller make, og da kun noen hundre meter. Den lever på grunt vann som ikke er dypere enn 40 meter, og trives best med hardbunn med steinrøyser og kløfter der den kan gjemme seg. Hummerens matfat består av muslinger, snegler, børstemark og kråkeboller (7).

Hummeren kjønnsmodnes sent, men kan reproducere seg hele livet (iteropar). Slike gjentatte reproduksjoner er en evolusjonær mekanisme for å tilpasse seg usikre miljøforhold. Først etter 4–8 år blir hummeren kjønnsmoden, vanligst er 4–5 år. Hunnene er da omkring 23 cm, hannene litt mindre. Ved sterkt fisketrykk vil hunner dermed bare kunne reproducere seg én gang (semelpar) før de kan fiskes (1), siden minstemålet 25 cm (2). Hummeren er spesielt sårbar om sommeren, fra mai og ut juli, når den både skifter skall, parer seg og eggene klekkes.

Den er også sårbar fra juli og ut september, når larvene klekkes (10).

Som hos mange marine arter øker fekunditeten (antall egg og spermier) med størrelsen på hummeren. En hummerhunn på 25 cm vil kunne produsere omkring 7000 egg, mens en hunn på 40 cm vil kunne produsere opp mot 40 000 egg (altså en femdobling). I tillegg pro-

« Forskning tyder på at det er en fordel å være stor også som hummerhann

duserer store hunner større egg hvor flere larver overlever. De klekker eggene sine tidligere og andre steder enn små hunner. Hummer i ulike størrelsesklasser har altså ulik adferd i samme miljø, noe som igjen øker sannsynligheten for tilpasning til varierende miljøpåvirkning og sikring av artens overlevelse. Forskning tyder på at det er en fordel å være stor også som hummerhann. De har større potensiale for å befrukte flere og større hunner på grunn av større spermiereservoar (1).

Tiltak for å begrense tilbakegangen av norske hummerbestander

Tiltak siden 2008:

- Fiskefrie områder på Skagerrak-kysten, såkalte bevaringsområder. Hummer fra disse områdene har vist økt gjennom-

snittsstørrelse og opp til seks ganger økning i reproduktivt potensiale sammenliknet med hummer fra kontrollområder.

- Begrensninger på fangst i tidsperioder. Fangst kun tillatt fra 1. oktober til 30. november sør for 62. breddegrad, og fra 1. oktober til 31. desember nord for 62. breddegrad. Fredningstiden skyldes at hummeren er spesielt sårbar om sommeren grunnet skallskifte, paring og klekking.
- Begrenset bruk av fangstredskap. Kun teiner er tillatt, og fluktåpninger er påbudt.
- Fredning av rognhummer. Hummerhunner bærer utrogn/befruktede egg under halen i 9–11 måneder.
- Minstemål på 25 cm. Dette øker sjansen for at hummeren får reproduert seg minst én gang (2).

Nye regler fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet 13.09.2017 (11):

- Krav om registrering i hummerfisket ved påmelding og bruk av unikt deltakernummer til Fiskeridirektoratet (gjelder fra 1.10.2017).
- **Maksmål** på 32 cm på hummer av begge kjønn for å øke andelen stor hummer og dermed reproduksjonspotensialet (foreløpig kun på Skagerrak-kysten), siden fruktbarheten øker med hummerens alder og størrelse (gjelder fra 1.10.2017).
- **Minstemålet** på 25 cm skal kun være basert på total lengde (gjelder fra 1.10.2017).
- **Hummereteiner** skal røktes minst én gang per uke (gjelder fra 1.10.2017).

Amerikansk hummer

Gaffkemi

Gaffkemi, en septikemisk sykdom hos hummer forårsaket av bakterien *Aerococcus viridans*; kan forårsake stor dødelighet og økonomiske tap i hummerparker, men kan også forårsake dødelighet hos villlevende hummer. Dyret dør i løpet av få dager etter at de første sykdomstegn opptrer. Hummer pådrar seg bare sykdommen dersom den har skader i huden slik at *A. viridans* kommer inn. *A. viridans* er rapportert å forekomme hos ca. 5–7 % av nyfanget hummer. Første gang beskrevet fra kysten av Maine, USA 1946; i Norge første gang 1976 på importert kanadisk hummer. Kilde: www.snl.no

- **Rapporteringsplikt** for hummer som oppbevares i sjøen i desember (*gjelder fra 1.10.2017*).
- Opphevelse av forbudet mot at fritidsfiskere kan sette krabbeteiner på grunnere vann enn 25 meter på Skagerrak-kysten.
- Opphevelse av forbudet mot å sette/strekke teiner på søndager (*gjelder fra 1.10.2017*).
- Påbud om biologisk nedbrytbare flukthåpninger i teinene, av ubehandlet naturfiber/bomullstråd (*gjelder fra 2018*).
- Forbud mot fritidsfiske med garn på grunnere vann enn 25 m i Skagerrak fra 1. juni til 15. august, da hummer ofte følger med som bifangst, og det blir lettere å kontrollere ulovlig fiske (*gjelder fra 2018*).

WWF foreslår flere tiltak (7), blant annet:

- at norsk hummer skal *totalfredes* i en tiårsperiode for å bygge opp bestanden igjen
- å redusere antall tillatte *teiner* per båt fra ti til fem

De siste årene har det kommet flere tiltak og krav som skal begrense tilbakegangen av norske hummerbestander. Blant annet strengere krav til registrering av hummerfiske, og til røkting av teiner.

Kilder

- 1) Havforskningsinstituttet (2017): <https://www.fiskeridir.no/content/download/18862/270424/version/1/file/Rapport%20nr.15-2017.pdf>
- 2) LOVDATA (2008) Havressursloven § 61 jf 16 annet ledd jf forskrift om utøvelse av fisket i sjøen § 34a («Fredningstid») og § 43 nr 32 («Minstemål»). <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2004-12-22-1878>
- 3) Kleiven (2012) <http://journals.plos.org/plosone/article/file?id=10.1371/journal.pone.0031216&type=printable>
- 4) Kleiven (2013) https://www.imr.no/filarkiv/2013/03/store_urapporterte_fangster_i_hummerfiske.pdf/nb-no
- 5) Kleiven (2017) <https://www.imr.no/filarkiv/2017/07/hummer.pdf/nb-no>
- 6) Artsdatabanken (2016) <http://www.artsdatabanken.no/Pages/225693>
- 7) WWF Norway (2017) http://www.wwf.no/bibliotek/wwf_naturfakta/hummer/
- 8) Van der Meeren (2017) <http://www.imr.no/Dokumenter/OAPOPUVGNVCWNT.pdf>
- 9) Artsdatabanken (2012) <http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark92.pdf>
- 10) Agnalt, Strand, Jørstad, Van der Meeren og Kristiansen (2001) Havbeiteloven. <http://www.flekkeoyhummer.no/assets/havbeiteutredning.pdf>
- 11) Fiskeridirektoratet (2017) <https://www.fiskeridir.no/Fritidsfiske/Noen-utvalgte-arter/Hummer>

Tekst: politioverbettjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

PSYCHE

Interpols nye kunstregister er nå klart til bruk og erstatter det gamle Stolen Works of Art. Prosjektet har kodenavn PSYCHE (Protecting SYstem for Cultural HERitage) og er utviklet under ledelse av den italienske Carabinieri-avdelingen for beskyttelse av kulturarv, i samarbeid med Interpol.

Formålet med PSYCHE er å forbedre utvekslingen av informasjon om stjålne kunstverk og kulturminner på globalt nivå. Den forrige kunst-databasen var Interpols eldste og bar preg av nettopp det. Det er nå et helt nytt register som tas i bruk, med store forbedringer i brukergrensesnittet.

Det italienske Carabinieriets enhet for beskyttelse av kulturarv (CC TPC) har sammen med Interpols generalsekretariat i Lyon (IPSG), noen eksterne firmaer og enkelte nasjonale Interpol-kontorer utviklet og ferdigstilt den nye kunst-databasen. Europakommisjonen har vært med å finansiere prosjektet, som for øvrig har en sterk EU-forankring i formelle beslutninger og rammeavtaler.

Brukerstyrt grensesnitt

Den største endringen er at registeret i stor

grad er brukerstyrt. Nå skal Interpol-kontorene i de enkelte medlemslandene ha ansvaret for hele prosessen med å legge inn nye objekter, som de selv skal kvalitetssikre etter fastlagte

« Den nye basen henter informasjon både fra den gamle Stolen Works of Art-basen og fra den italienske Leonardo-basen

kriterier, endre opplysninger og slette egne oppføringer. Tidligere lå denne oppgaven hos IPSG.

Det er også gjort store endringer i søkefunksjonen. En programvaremodul åpner nå

for bildegjenkjenning av objekter, både for hele bilder og for spesifikke deler av dem. Den nye basen henter informasjon både fra den gamle Stolen Works of Art-basen og fra den italienske Leonardo-basen.

Brukeropplæring har vært en viktig del av PSYCHE-prosjektet. Det er laget både en video og en lysbildepresentasjon til bruk på seminarer, samt en brukermanual som støttes av et e-læringsprogram som er tilgjengelig på Interpols nettsider.

Tilgangsnivåer

PSYCHE opererer med mange tilgangsnivåer, der de laveste også kan tildeles andre enn politiets ansatte. Bak dette ligger en erkennelse av at eksterne bransjeaktører kan spille en svært viktig rolle i arbeidet med å finne igjen flere stjålne objekter.

Tekst: polttioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Ny skjelettveileder

I vinter har det vært høring av forslaget til ny veileder ved funn av menneskelige levninger. Dette involverer politiet på flere områder. Det fremgår av politiinstruksen at det er politiet som har ansvaret for lik som blir funnet, vi har vi den kriminaltekniske jobben. Det kan også dreie seg om funn som på grunn av alder og kontekst er omfattet av kulturminnelovens bestemmelser.

Fra politiet ble det levert inn fem høringsvar (Politidirektoratet, Kripos, ØKOKRIM, Vest politidistrikt og Sysselmannen), som til sammen dekker de spesielle fagområdene vi forvalter.

Dagens retningslinjer, som nå blir endret, angir blant annet i hvilke tilfeller politiet skal varsles. Flere høringsuttalelser peker nå på at politiet skal varsles i alle tilfeller, og at dette er hjemlet i eksisterende lovbestemmelser og instruksjoner.

Nye retningslinjer vil foreligge når Skjelettutvalget har behandlet alle de innkomne uttalelsene.

Mer informasjon

For mer informasjon om Skjelettutvalget:
<https://www.etikkom.no/hvem-er-vi-og-hva-gjør-vi/Hvem-er-vi/Skjelettutvalget/>

Fakta om Skjelettutvalget

Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget) ble opprettet i 2008 av Utdannings- og forskningsdepartementet etter forslag fra Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin (NEM) og kollegiet ved Universitetet i Oslo.

Behovet for å opprette en uavhengig, nasjonal komité ble tydelig i forbindelse med Universitetet i Oslos arbeid omkring oppbevaring og forskning på samisk materiale ved De Schreinerske Samlinger, samt krav om tilbakeføring av deler av dette materialet.

Kunnskapsdepartementet har lagt utvalget til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH), som fungerer som utvalgets sekretariat.

Utvalget tar stilling til etiske sider ved forskning der kildematerialet omfatter mennes-

kelige levninger (intakte skjeletter, deler av skjeletter samt annet menneskelig materiale) som oppbevares ved offentlige museer og samlinger eller blir funnet ved fremtidige arkeologiske og andre undersøkelser. I første rekke dreier det seg om materiale som blir funnet ved arkeologiske utgravninger. Det kan imidlertid også være menneskelige levninger som aldri har vært i jorden, men som for eksempel oppbevares i kister og sarkofager.

I sitt arbeid tar utvalget hensyn til forskningsetiske retningslinjer utarbeidet av nasjonale og internasjonale organer, i tillegg til bestemmelser nedfelt i eksisterende lovverk, som kulturminneloven og gravferdsloven. Videre konvensjoner Norge har sluttet seg til, som den europeiske konvensjonen om vern av den arkeologiske kulturarv (Maltakonvensjonen). Utvalget skal også utarbeide egne retningslinjer. Dagens retningslinjer er fra 2013.

Tekst: teamkonsulent **Heidi Charlotte Horn Talgø**, ØKOKRIM / Foto: **ØKOKRIM**
// heidi.charlotte.horn.talgo@politiet.no

Miljø-/Økoseminar 2018

ØKOKRIM arrangerte for første gang et felles øko- og miljøseminar på Gardermoen fra 4. til 6. april. Tidligere år har vi arrangert separate seminarer for økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. ØKOKRIM arrangerer disse seminarene for personell i politiet og påtalemyndigheten som arbeider med bekjempelse av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.

Seminalet ble åpnet av Hans Tore Høviskeland, avdelingsleder på Miljøkrimavdelingen, og Bjørn Helge Myhre, teamleder på Bistandsteamet. Seminalet ble delt opp i bolker hvor det var lagt opp til felles foredrag innenfor både økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, men også egne bolker med foredrag mer rettet inn på enten økonomisk kriminalitet eller miljøkriminalitet. Deltakerne kunne da fritt velge hvilke foredrag de ønsket å delta på.

Arbeidslivskriminalitet

Hovedtemaet var i år arbeidslivskriminalitet. Deltakerne fikk et innblikk fra innsiden i en hoved-entreprenørs fokus på a-krim ved foredrag fra Skanska Norge AS, samt fra journalist og forfatter av boka Svartmaling Kriminelle bygger Norge, Einar Haakaas. Også statssekretær Thor Kleppen Sættem i Justis- og beredskapsdepartementet ga klar beskjed i sitt innlegg om at a-krim var noe som ville bli prioritert fra politisk hold i årene som kommer. Videre var Politidirektoratet representert ved politiinspektør Knut-Aleksander Hymner og politiinspektør Anne Cathrine Gus-

tafson. Knut-Aleksander Hymner redegjorde blant annet for politiets prioriteringer i 2018, status på Nærpolitireformen og hva som skjer på fagfeltet fremover. Gustafson snakket om a-krim i et litt bredere perspektiv med fokus på kriminalitetsforebygging.

Binære opsjoner

Videre var det også foredrag om Nytt om Miljøkriminalitet, Utviklingen av digital irettfeiring, Nytt fra lovgivning og rettspraksis, Erfaring fra etterforskning av to a-krimssaker med forgreininger til utlandet og Nye bedrageritrender med binære opsjoner, aksjer og pengemuldyr med mer. Avslutningsvis redegjorde Gunnar Stølsvik om Miljøkriminalitet i Interpol, og Hilde Støltenberg fra Eurojust og Bjørn Inge Austnes fra Europol redegjorde om muligheter og begrensninger ved saker med internasjonal etterforskning.

Med godt over 200 deltakere var stemningen på topp. Publikum var svært lydhøre og som en deltagere sa: «Jeg lærte mye nytt, og kom i kontakt med mange nye mennesker.»

ØKOKRIM

Program Fagseminar for bedragerer og økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet 2018

Fagseminar

for bedragerer og økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet

4.-6. april 2018 / Skanska Oslo Region

Hver angrepsvei ut av trygde net er analysert, analysen av spørsmål om økonomisk kriminalitet.

Det forberedes et utvalg av foredrag, utvalgte en spesialforedragsavdeling.

Onsdag 4. april

Start	Slutt	Emne	Foredragsholder
09:00-10:45	Åpning	Hans Tore Høviskeland og Bjørn Helge Myhre, ØKOKRIM	
10:45-11:30	Arbeidslivskriminalitet	Per Erik Vignstad Olsen og Torbjørn Stølsvik	
11:45-12:15	Trusselforsøring	Monica Hagen Wærholm, ØKOKRIM	
12:20-13:00	NTAS med a-krim fokus og nye betalingsmidler	Norger Stølen	
13:00-14:00	Lunsj		
14:00-15:00	Nytt om miljøkriminalitet	Torge Stølsvik og Hans Tore Høviskeland, ØKOKRIM	
15:00-16:00	Utvikling av digital irettfeiring	Inge Svein Groll, ØKOKRIM	
16:00	Slutt		

Tekst/Foto: politioverbetjent **Kenneth Didriksen**, ØKOKRIM
// kenneth.didriksen@politiet.no

Statssekretær Bård Folke Fredriksen foretok tilbakeleveringen av en antikk steinøks til Axel Wernhoff, Sveriges ambassadør til Norge. Steinøksen var ulovlig utført fra Sverige.

Nordisk kulturminneseminar

Nordisk ministerråd er de nordiske regjeringenes offisiell samarbeidsorgan. Norge har i 2017 hatt formannskapet og kulturminnekriminalitet har vært et av arbeidsområdene. Et fellesnordisk seminar i Oslo i desember markerte avslutningen på et travelt og fruktbart formannskapsår.

Seminaret, med tittel «Kulturkriminalitet – regelverk og rettspraksis i Norden» hadde som undertema å klarlegge hva som skiller og hva som forener de nordiske landene i bekjempelse og håndheving av kulturminnekriminalitet.

Utgangspunktet er grensekryssende og organisert kriminalitet som rammer et geografisk avgrenset område med noenlunde lik kulturarv og historie. De nordiske regjeringene var, i regi av nettopp ministerrådet, tidlig ute med å adoptere FN Sikkerhetsråds handelsforbud med gjenstander fra konfliktrammede Syria. Dette hadde både en kulturhistorisk agenda, men ble også begrunnet i et sikkerhetspolitisk aspekt ettersom terrorfinansiering var del av helhetsbildet.

Nå foreligger det også en ny utarbeidet konvensjon fra Europarådet om beskyttelse av kulturminner. Den bygger på de allerede eksis-

terende FN- konvensjonene UNESCO 1970 og UNIDROIT, men har mer fokus på avstemming av de enkelte medlemsstaters lovverk. En av foredragsholderne på seminaret var derfor Carlo Chiaromonte, leder av Europarådssekretariatets avdeling for strafferett og anti-terror. Han redegjorde for prosessen frem til nåværende konvensjonstekst. Et arbeid Norge, og herunder

« Det nordiske etablerte samarbeidet om kulturminnekriminalitet fortsetter i samme sporet selv om vårt formannskap avsluttes

ØKOKRIM, har vært delaktig i.

Foruten at ØKOKRIM i sitt innlegg redegjorde for norsk politi og påtalemyndighets arbeid med fagfeltet, så var blant flere også Riksantikvar Jørn Holme, avdelingsdirektør i Toll-etaten Kloster-Jensen og avdelingsleder Håkon Roland fra UIO de norske bidragsyterne.

Seminaret ble åpnet av statssekretær Marianne Hagen fra UD. Avslutningen var formell da Statssekretær Bård Folke Fredriksen i kulturdepartementet overrakte til Sveriges ambassadør til Norge, Axel Wernhoff en antikk steinøks. Denne var et kulturminne, ulovlig utført fra Sverige og seansen var en såkalt repatriering av kulturminne som har hjemmel i ulike lovverk og mellomstatlige konvensjoner. Det nordiske etablerte samarbeidet om kulturminnekriminalitet fortsetter i samme sporet selv om vårt formannskap avsluttes.

Tekst: førstestatsadvokat

Tarjei Istad, ØKOKRIM// tarjei.istad@politiet.no

Skjerpa strafferammer

ØKOKRIM reiser spørsmål om det er på tide å likestille dei alvorlegaste sakene etter forureiningslova og naturmangfaldlova.

Miljødirektoratet hadde denne vinteren på høyring eit forslag om å innføre lovbrotsgebyr og heve strafferammene i forureiningslova, produktkontrolllova og naturmangfaldlova. ØKOKRIM støtta forslaget om å innføre lovbrotsgebyr. Dels fordi ein del brot er for lite alvorlege for straff, dels fordi politiet ikkje har kapasitet til å etterforske alle sakene.

To spor, ikkje trapp

ØKOKRIM understreka at lovbrotsgebyr og pålegg om retting og eventuelt tvangsmulkt bør nyttast samtidig ettersom dei gjeld ulike omsyn:

«Retting og mulkt skal gjenopprette tidligere tilstand, mens gebyr skal avskrekke overtrederen og andre fra å handle tilsvarende i fremtiden. Så snart det er klarlagt at vilkårene for gebyr er oppfylt, bør gebyr ilegges, selv om eksempelvis mulkt fortsatt løper. Det er ikke en «sanksjonstrapp» med pålegg nederst og gebyr/anmeldelse øverst, det er to spor som ivaretar ulike formål og bør gå samtidig. Ellers vil også gebyret ofte komme så sent at det må settes ned og dermed gi mindre preventiv effekt.»

To, fem og ti års strafferamme i forureiningslova og oppheving av straffelova § 240 første ledd?

Så vidt ØKOKRIM veit, er det aldri teke ut tiltale eller gitt førelegg etter straffelova § 240 første ledd eller forløparen i straffelova 1902 § 152 b

Miljødirektoratet foreslo å auke strafferamma i naturmangfoldlova § 75 frå tre til fem års fengsel, blant anna fordi politiet då får høve til teknisk sporing av køyretøy, jf. straffeprosesslova § 202 b, og annan kontroll av kommunikasjonsanlegg, jf. straffeprosesslova § 216 b første ledd bokstav a.

første ledd bokstav a. Strafferamma i § 240 første ledd er 15 års fengsel, mens ho i § 152 b første ledd bokstav a var 10 års fengsel. ØKOKRIM uttalte derfor i høyringa:

«ØKOKRIM reiser spørsmål om det ved denne revisjonen bør vurderes å endre strafferammen i straffelova § 240 første ledd tilbake til 10 års fengsel, se *Tarjei Istad, Tiltalt for forurensning: Risikerer 2 eller 15 års fengsel, Miljøkrim nr. 2/2016*. Alternativt kan man oppheve § 240 første ledd og legge til tilsvarende eller modernisert skjerpingsalternativ i forurensningsloven § 78.

ØKOKRIM peker i den sammenheng på at det i dag passer dårlig at femårsalternativet i § 78 kun gjelder «fare for menneskers liv eller helbred», slik at den ikke kan brukes om det kun er stor skade på miljøet. Det siste er klart mer vanlig enn det første, slik at realiteten i dag normalt er å velge mellom 2 eller 15 års ramme.»

Frå vår ståstad i påtalemakta bad vi om ei tilpassing til straffelova 2005:

«Ideelt sett burde man når det først revideres innføre systemet med liten, vanlig og grov overtredelse, jf. pkt. 4.3.3 (*henvisning til direktoratets høringsnotat, red.anm.*), slik at det blir mest mulig likt for borgerne og rettshåndheverne. I vurderingen av om en overtredelse er grov kunne «fare for menneskers liv eller helbred» og «livsmiljøet i et område blir betydelig skadet eller trues av

ØKOKRIM støtta forslaget frå Miljødirektoratet om at politiet får påtalekompetanse for første straffalternativsakene, og at dette blir gjort klart i straffeprosesslova § 67

slik skade» (eller en modernisert versjon av dette vurderingstemaet) være sentrale momenter. Strafferammene kunne for eksempel være 1, 5 og 10 år. På samme måte kan naturmangfoldloven § 75 og produktkontrollloven § 12 deles i vanlig og grov med strafferammer som foreslått i høringen.»

Lik strafferamme i naturmangfoldlova og forurensningslova?

Miljødirektoratet foreslo å auke strafferamma i naturmangfoldlova § 75 frå tre til fem års fengsel, blant anna fordi politiet då får høve til teknisk sporing av køyretøy, jf. straffeprosesslova § 202 b, og annan kontroll av kommunikasjonsanlegg, jf. straffeprosesslova § 216 b første ledd bokstav a. Til dette uttalte ØKOKRIM:

«Til 4.3.2 siste avsnitt og pkt. 4.3.6 siste avsnitt bemerker ØKOKRIM at det er vår klare erfaring at det kun er kommunikasjonskontroll etter straffeprosessloven § 216 a som

kan gi gode nok beviser til fellende dom for ulovlig jakt, jf. HR-2016-1857-A. Teknisk sporing av kjøretøy, jf. straffeprosessloven § 202 b, og annen kontroll av kommunikasjonsanlegg, jf. straffeprosessloven § 216 b første ledd bokstav a, kan etter vår erfaring gi indisier på ulovligheter, men ikke sikre nok beviser for domfellelse. I lys av dette og direktoratets gode begrunnelse for økt strafferamme i pkt. 4.3.2 reiser ØKOKRIM spørsmålet om strafferammen i naturmangfoldloven § 75 bør økes til 10 år. De alvorligste sakene om ødeleggelse av verneområder, omfattende uttak av truede dyrearter eller innførsel av fremmede arter står etter vår vurdering ikke tilbake for de alvorligste forurensningssakene i alvorsgrad.

Bestemmelsen kan tredeles i liten, vanlig og grov overtredelse samtidig som man opphever straffeloven § 240 annet ledd, jf. tilsvarende ovenfor om forurensningsloven § 78.»

Påtalekompetanse

Statsadvokaten har i dag påtalekompetanse etter mange miljølover uansett straffalternativ, sjå brev frå Riksadvokaten av 8. mai 2015 om påtalekompetanse i spesiallovgevinga. ØKOKRIM støtta forslaget frå Miljødirektoratet om at politiet får påtalekompetanse for første straffalternativsakene, og at dette blir gjort klart i straffeprosesslova § 67.

Tekst: førstestatsadvokat **Tarjei Istad**, ØKOKRIM
// tarjei.istad@politiet.no

Forfatterne / bidragsyterne

Ivar A. Fahsing er ansatt som høyskolelektor og politioverbetjent ved PolitiHøgskolen i Oslo hvor han forsker og underviser i generell politietterforskning, avhørsmetodikk, beslutnings- og vitnepsykologi og etterforskning av grov vold og organisert kriminalitet. **Ole Thomas Bjerknes** har rundt 30 års erfaring med

etterforskning i politiet. De siste 20 årene har han vært tilknyttet PolitiHøgskolen (PHS) som faglærer og metodeutvikler innen generell etterforskning.

Øvrige bidragsytere: Ulf Bergum, Tuva Brørby, Rudolf Christoffersen, Torstein Eidet, Christine Nordsletten, Lone Charlotte Pettersen.

Når juristen åpner kjeften til prosedyre, skjønner du at han har gått skole. Ellers har du lite bruk for ham.

Ole Thomas Bjerknes og Ivar A. Fahsing

Etterforskning – prinsipper, metoder og praksis

Sandefjord tingrett, 17. juni 2008: En fersk politiadvokat synker fornøyd sammen i kappen etter en prosedyre han synes ble ganske bra, om han skal si det selv. Da smeller følgende kompliment fra bisitteren, som for anledningen har byttet ut treskoa med de fineste mokasinene som er å oppdrive i hele Os og Longyearbyen til sammen: – Når juristen åpner kjeften til prosedyre, skjønner du at han har gått skole. Ellers har du lite bruk for ham.

Denne og andre erfaringer gjennom elleve år i ØKOKRIM har gjort at jeg lenge har hatt lyst til å lese meg mer opp på etterforskningsfaget, som tradisjonelt er tjenestepersonens område mer enn juristens. Utgivelsen *Etterforskning – prinsipper, metoder og praksis* av Ole Thomas Bjerknes og Ivar Fahsing (Fagbokforlaget 2018) var en gylden anledning. Boka er en videreutvikling av *Etterforskning – en innføring* av Ole Thomas Bjerknes og Ann Kristin Hoff Johansen, og har bidrag fra Ulf Bergum, Tuva Brørby, Rudolf Christoffersen, Torstein Eidet, Christine Nordsletten og Lone Charlotte Pettersen.

Dette var aldri tenkt som en bokanmeldelse, heller en bokomtale, men er nok endt opp nærmest som det man i et moderne politi kaller et refleksjonsnotat. Mine refleksjoner knytter seg til utvalgte deler av boka, særlig avhør og po-

litiets arbeid opp mot tilsyn og kontrolltater.

Hva er «rettsrelevant»?

Den nye utgaven av *Etterforskning* sitt viktigste bidrag til etterforskningsfaget er etter mitt syn den forskningsbaserte innføringen i metodisk hypotesetenkning med notoritet i konkret politi-arbeid. Selv om erfaring og menneskekunnskap skal spille inn, avgjøres en etterforskning ikke

på magesfølelse, men ut fra systematisk, skriftlig utsjekking av aktuelle hypoteser. Dette trenger dog ikke være så komplisert og arbeidskrevende. Som forfatterne påpeker, er det viktigste er få en analyse ned på papir eller pc med rimelig grundighet og fremdrift. Bruk av analyseverktøyet må ikke bli så krevende at det kommer i veien for selve analysen og andre oppgaver.

Boka har hele veien fokus på hva som i dette arbeidet er relevant å få frem med tanke på vilkårene i straffebudet («rettsrelevant»): En etterforskning skal ikke få frem mer enn nødvendig, men heller ikke mindre. Forfatterne skiller mellom det å få frem mest mulig om en sak, og det å begrense seg til opplysning av objektive og subjektive straffbarhetsvilkår. Det første kan være formålet med for eksempel en granskning, det andre er målet i en politietter-

Det er den påtaleansvarliges oppgave å sikre at etterforskerne kan nok om det aktuelle straffebudet

«Dommerne legger normalt større vekt på en forklaring som kommer mest mulig av seg selv, fremfor en som er stykket opp av at aktor vil ha frem bestemte formuleringer i avhøret, når det ikke er strengt nødvendig. Ofte er det nok å våge å utholde stillhet. Det kan kjennes verre i en rettssal med mange til stede enn i et politiavhør.»

forskning. Det er den påtaleansvarliges oppgave å sikre at etterforskerne kan nok om det aktuelle straffebudet.

En nyttig øvelse litt ut i etterforskningen kan være å sette seg i dommerens sted: Hva trenger jeg å få bedre belyst, og hva er klart nok nå? Som forfatterne av *Etterforskning* peker på mot slutten av boka, bør alle etterforskere være aktors bisitter i retten med jevne mellomrom for å få trening i dette, selv om oppgavene i andre saker er mange. Jeg peker på dette også fordi det er min erfaring at innholdet i en hovedforhandling fra A til Å ikke har så stor plass i Politihøgskolens bachelorutdanning.

Forfatterne av *Etterforskning* understreker flere steder at etterforskeren ikke skal konkludere, det er påtalejuristens oppgave. Det er ikke mulig å være uenig i det, men jeg understreker at det ikke må bli en hvilepute for etterforskeren at alt til sist er «opp til juristen». Påtalejurister forventer at hovedetterforskeren kan sette opp beviser som taler for og mot de ulike hypotesene, i et bevisnotat med dokumenthenvisninger hele veien.

Fri forklaring om saken

Noen ganger har jeg møtt på følgende misforståelse i en etterforskning: For å kunne stille med mest mulig åpent sinn i avhør av siktede, er det lurt ikke å lese saken for godt på forhånd. Resultatet er gjerne at viktige spørsmål og beviskonfrontasjoner som skulle kommet mot slutten av avhøret, må tas i et senere avhør. Da har siktede fått tenkt seg enda bedre om ut fra spørsmålene i første avhør. I tillegg følges ikke relevante punkter i den frie forklaringen opp.

Forfatterne av *Etterforskning* gir gode, kon-

krete, enkle knagger for åpne spørsmål i begynnelsen av et avhør, men fremhever samtidig betydningen av å vite hva saken dreier seg om, og dermed hva det bør bores i. Jeg liker særlig godt hvordan de vektlegger at det skal være en fri forklaring *om saken*, og at spørsmålene bør følge opp den frie forklaringen ved å ta tak i stikkord som avhøreren har notert seg så langt.

« Noe det derimot av og til tas litt lett på innledningsvis i avhør, er å gjøre vedkommende kjent med temaet for avhøret

Det er fortsatt en fri forklaring. Man følger bare opp og spør nærmere om enkeltheter i den frie forklaringen, slik en aktiv lytter gjør i vanlige samtaler når den andre forteller noe.

Samtidig gir teknikken med stikkord underveis og i avhørsmalen større mulighet for en fri og dekkende forklaring enn en avhørsmal med ferdig skrevne spørsmål. Ferdige spørsmål låser både avhøreren og den avhørte. Man går gjerne til neste spørsmål, når det ble egentlig ble sagt noe som bør utdypes. Selv om *Etterforskning* poengterer at et avhør helt riktig er noe annet enn en samtale, gir boka god innføring i hvordan et avhør skal brukes til å få den andre i tale om et tema, slik gode, aktive lyttere gjør.

Slik er det for øvrig også i retten: Dommerne legger normalt større vekt på en forklaring som kommer mest mulig av seg selv, bare hjulpet av

små stikkord fra aktor, enn en som er stykket opp av at aktor vil ha frem bestemte formuleringer i avhøret, når det ikke er strengt nødvendig. Ofte er det nok å våge å utholde stillhet. Det kan kjennes verre i en rettssal med mange til stede enn i et politiavhør. Misforstå meg rett: Ved motstrid eller «jeg husker ikke» skal man selvsagt lese viktige passasjer i avhøret. Når tiden tillater det, har jeg da også skrevet av sitatene i prosedyredisposisjonen, så jeg er sikker på at retten får sitatene helt riktig.

«Hva skal jeg forklare meg om?»

I forlengelsen av dette er jeg enig med forfatterne i at personalia gjerne kan utstå til slutten av avhøret. Den som kommer i avhør, er innstilt på å forklare seg om siktelsen / det som er anonsert som tema for avhøret. En umiddelbar og fri forklaring med oppfølgende spørsmål blir gjerne best når vedkommende er i denne modusen og ikke har tappet seg for utdanningsløp og arbeidskarriere. Jeg er klar over at dette kan være interessant for svarene som gis, eller nødvendig som kontaktetablering. Hovedregelen bør likevel være å gå rett på sakens realiteter.

Noe det derimot av og til tas litt lett på innledningsvis i avhør, er å gjøre vedkommende kjent med temaet for avhøret. I *Etterforskning* fremheves dette som en viktig fase for å sikre at forklaringen blir god og relevant. Forfatterne løfter frem at påtalejuristen må bidra til at etterforskeren er velinformert om hva som er sentralt med tanke på straffbarhetsvilkårene og det taktiske.

Forfatterne av *Etterforskning* er heller ikke redde for å bruke forsvareren i avhøret. Det er jeg enig i. Fra mitt ståsted som påtalejurist er

«Begrepet «samarbeid» er litt villedende. I en etterforskning vil det alltid være politiet som har styringen og tar beslutninger på egen hånd basert på innsamlet kunnskap om regelverk og faktum, slik forfatterne av *Etterforskning* prisverdig understreker. Det kan være mer presist å snakke om politiets arbeid opp mot disse etatene eller lignende.»

det nyttig å vite hvilke spørsmål forsvareren vil ha belyst, og hvilke etterforskningsskritt han eller hun ønsker. Jeg er også tilhenger av å sikre mistenkte forsvarer i litt komplekse saker, selv om det er mistenktes valg å forklare seg uten, slik *Etterforskning* påpeker. Den som kommer i avhør for første gang, vet ikke alltid sitt eget beste i så måte, og man unngår unødige støv rundt dette i retten. Hjemmelen er påtaleinstruksen § 8-1a med henvisning til straffeprosessloven § 100 annet ledd.

Dokumentert minnestimulering og konfrontasjon

Til slutt gjelder det å være tilstrekkelig konfronterende og komme «i bunnen av trakta», slik forfatterne og KREATIV-instruktører prisverdig vektlegger mer og mer. Sentrale bilder, e-poster og så videre må legges frem. I det minste må man be om en kommentar, med oppfordring om å kommentere særlig ting som står i motstrid til den frie forklaringen. Ellers kan avhøret i verste fall være verdiløst i den forstand at det ikke kan gi grunnlag for en positiv påtaleavgjørelse som det kanskje reelt sett er grunnlag for. I mer komplekse, dokumenttunge saker må vi også anerkjenne at det ikke er mulig å huske alt uten hjelp av dokumenter, selv om det er tale om e-poster vedkommende har skrevet selv. I rapporten må dokumentene vedlegges løpende, med nummerert henvisning i fet skrift. Alternativt må de angis slik at påtalejuristen og forsvareren kan finne dem igjen i beslagsrapporten eller et annet sted.

Forfatterne av *Etterforskning* holder hele tiden krav til dokumentasjon, hypotesetekning og analytisk, metodisk tilnærming høyt.

De anerkjenner likevel at man i det praktiske politiarbeidet for eksempel må ta avhør raskt og enkelt på åstedet. I våre saker har vi erfart at avhør på vedkommendes arbeidsplass kan være egnet, for der er det tilgang på dokumenter og annet som avhørte kommer på underveis.

Påvisning på bilder og kart er nyttig. Det må imidlertid gjøres på en måte som gjør det mulig

« Det er rik anledning for politiet til å la seg bistå av fagfolk fra forvaltningen i for eksempel avhør og ransaking, men det er politiet som skal ha styringen

for aktor og forsvarer å skjønne påvisningene i etterkant, for eksempel ved bilde av fingerpåvisning i rapporten med forklarende tekst.

Ved avhør på lyd er gjennomlesningen en fin anledning til å utdype ting som ikke er belyst godt nok, og stille oppfølgende spørsmål. Ideelt sett har da også den påtaleansvarlige lest den uferdige rapporten og kommet med innspill om det er et viktig avhør.

Ingen er født ekspert på alt

Norsk forvaltning blir stadig mer sektorisert og spesialisert. I en sak om ulovlig drift i en restaurant kan for eksempel likningsmyndighetene, Arbeidstilsynet, NAV, utlendingsmyndighetene og Mattilsynet koble seg på og undersøke regelbrudd på sine områder. Det er derfor

et godt grep at *Etterforskning* redegjør for grunnprinsippene for politiets samarbeid med tilsyn og kontrolltater. Begrepet «samarbeid» er litt villedende. I en etterforskning vil det alltid være politiet som har styringen og tar beslutninger på egen hånd basert på innsamlet kunnskap om regelverk og faktum, slik forfatterne av *Etterforskning* prisverdig understreker. Det kan være mer presist å snakke om politiets arbeid opp mot disse etatene eller lignende. Det er rik anledning for politiet til å la seg bistå av fagfolk fra forvaltningen i for eksempel avhør og ransaking, men det er politiet som skal ha styringen.

Jeg har mange ganger erfart at politiet og tilsyn kan være redde for å snakke sammen om en sak av hensyn til taushetsplikten. I *Etterforskning* ufarliggjøres dette ved en ryddig gjennomgang av hovedreglene. De viser at det er stor mulighet for utveksling taushetsbelagt informasjon, ikke minst hvis det er av betydning i en konkret etterforskning.

Notoritet om ingenting har ingen verdi

Samtidig understrekes betydningen av notoritet om kontakten, for eksempel at det skal skrives egenrapport fra samtaler med tilsynsmyndighetene. En annen variant jeg har erfaring med, er å oppsummere samtalen eller møtet i en e-post. I e-posten gjentas og utdypes politiets spørsmål, slik at forvaltningen gir et skriftlig svar, som selvfølgelig føres i saken. Ofte er det ryddigste og sikreste et brev. Da er man også best sikret mot formuleringer som «Heisann Tarjei» og liknende. I første e-post til forvaltningen skriver jeg noe slikt: «Denne e-posten, svaret og annen korrespondanse mellom Miljødirektor-

Oppfordring

– Ingenting er morsommere og mer lærerikt enn om gode kollegaer i politiet og påtalemyndigheten skriver innlegg eller motinnlegg her i bladet til mine bedrevitende refleksjoner i denne artikkelen.

atet og politiet i sakens anledning er en del av straffesakens dokumenter.»

Notoritet om ingenting har ingen verdi. Med det mener jeg at referater fra møter og samtaler må inneholde hovedpunktene fra møtet og hva som ble sagt fra hver side om disse. I motsatt fall vet ikke forsvaren hva den delen av påtaleavgjørelsen bygger på, og man risikerer at alle møtedeltakerne må vitne i hovedforhandlingen ut fra eget minne. Det er ikke rettssikkert.

Den enkleste tilnærmingen er at det ikke er noe som heter interne dokumenter mellom forvaltningen og politiet. Det kan stille seg annerledes dersom ansatte i forvaltningen tas inn i politiets etterforskningsteam for en periode og undergis den påtaleansvarliges instruksjon. Da må man imidlertid være forberedt på at dokumentasjonen må legges frem for en domstol for vurdering av dette spørsmålet, se Rt. 2013 s. 9, avsnitt 52–56.

« Boka er på sitt beste når den bruker caser og eksempler som ligger tett på reelle etterforskninger for å illustrere metodisk hypotesetenkning med notoritet i konkret politiarbeid

Når det er tilsynspersonell i politiets etterforskningsteam, øker risikoen for det *Etterforskning* kaller ensidig etterforskning og gruppetenkning, hvor kognitive forenklingsstrategier lettere oppstår. I dette kapitlet, som i resten av boka, understreker forfatterne betydningen av å være seg slikt bevisst i moderne politiarbeid.

Jeg gleder meg til fortsettelsen

Boka er på sitt beste når den bruker caser og eksempler som ligger tett på reelle etterforskninger for å illustrere metodisk hypotesetenkning med notoritet i konkret politiarbeid, for eksempel

i delen om operativ kriminalanalyse. I en senere utgave ønsker jeg mer av det. I mellomtiden ser jeg frem til forfatterens bidrag i samarbeid med Asbjørn Rachlew og andre til videre utvikling av etterforskningsfaget i forskning, podkaster, foredrag og enkeltsaker.

I dobbeltrollen som artikkelforfatter og redaktør av *Miljøkrim* avslutter jeg med følgende oppfordring: Ingenting er morsommere og mer lærerikt enn om gode kollegaer i politiet og påtalemyndigheten skriver innlegg eller motinnlegg her i bladet til mine bedrevitende refleksjoner ovenfor.

Tilsva fra Politi hog skolen

Katrine Nokhart, studieleder, etterforskning, bachelor, PHS, sier følgende til *Miljøkrim* om innholdet i en hovedforhandling i PHS' bachelorutdanning:

– I B1 (første klasse) har vi i faget strafferett kapittel 10 i Steinar Fredriksens bok «Innføring i straffeprosess» på pensumlisten. Kapitlet heter «Domstolsbehandlingen i første instans», er på 30 sider, og omhandler de ulike stadiene

av en hovedforhandling, samt gir en oversikt over hva som kjennetegner tilståelsesdom. Det meste av pensumet i strafferettsfaget gjennomgås i undervisningen, også dette kapitlet. I undervisningen vektlegges blant annet hva som må bevises i retten, avhør av vitner i retten, muntlighetsprinsippet, kontradiksjonsprinsippet, og så videre.

I tillegg, som en del av strafferettsundervisnin-

gen i B1, gjennomføres hvert år en øvelse i forbindelse med en vinningssak, hvor siste del er gjennomføring av hovedforhandlingen i denne saken. Her er studentene publikum under en fiktiv hovedforhandling basert på nevnte sak hvor tiltalen ender med domfellelse eller frifinnelse, alt etter hvor godt saken er etterforsket.

Studentene oppfordres ellers til å følge straffesaker i Oslo tingrett på frivillig basis.

Aktuelle dommer og forelegg

Høyesterett

● **HR-2017-2314-U: Høyesteretts ankeutvalg 7. desember 2017**

Graving i sikringssonen til et kulturminne. En grunneier hadde gravd langs veggen til sitt eget verksted. Han ble tiltalt for graving i sikringssonen til et automatisk fredet kulturminne, jf. kulturminneloven § 27 jf. §§ 3, 4 og 6. Lagmannsretten (LG-2017-99327) kom til at det var fattet et særskilt vedtak for området om automatisk freding etter kulturminneloven § 6, og at det ikke kunne oppstilles noen særskilt sikringssone utover hva som fremgikk av vedtaket. Lagmannsretten konkluderte med at det var usikkert hvorvidt de aktuelle gravearbeidene hadde skjedd inne på grunnen som var omfattet av fredningsvedtaket, og frifant derfor tiltalte. Dommen ble anket av påtalemyndigheten og Høyesteretts ankeutvalg opphevet lagmannsrettens dom.

Lagmannsrett

● **LE-2017-6392: Eidsivating lagmannsrett 16. februar 2016**

En mann som i desember 2015 skjøt en ulv ble dømt for overtredelse av straffeloven § 240 annet ledd bokstav a. Lagmannsretten oppsummerte vurderingen under skyldspørsmålet slik:

«Oppsummeringsvis bemerkes at lagmannsretten finner det bevist at A skjøt mot hjerte-/lungeregionen på ulven på kort hold og at han – da han avfyrte skuddet – holdt det for sikkert at skuddet ville drepe ulven og dermed minske bestanden med ett dyr. At han skal ha kjent nærmere til omfanget av den totale norske bestand på det aktuelle tidspunktet og vurdert omfanget

i forhold til om ett dyr ville «minke» bestanden, kan ikke oppstilles som et krav. Det er tilstrekkelig at han utviste forsett i forhold til å ta ut ett dyr av en bestand som var ansett som utrydningstruet. Han var klar over at ulven var fredet på grunn av at rovdyrforvaltningen anså den som utrydningstruet. Han hadde ikke noe plausibelt grunnlag for å anta at ulven ikke var en del av en naturlig bestand, og vurderte han det slik, var denne vurderingen grovt uaktsom.

De objektive og subjektive vilkårene for domfellelse for overtredelse av straffeloven § 240 annet ledd bokstav a er oppfylt.»

Under straffutmålingen sammenlignet lagmannsretten saken slik med ulvejakta i Nordre Elverum i februar 2014:

«Dommen i HR-2016-1857-A gir visse føringer for straffutmålingen, men saksforholdet avviker på vesentlige punkter fra saksforholdet i nærværende sak. HR-2016-1857-A gjelder forsøkshandling, ved at det ble løst flere skudd mot tre ulver, uten at de ble truffet.

Ved straffutmålingen i nevnte dom ble det lagt vekt på at jakten var planlagt og godt organisert. Formålet med jakten var å ta ut en gruppe på tre dyr, hvorav to var et par, og jakten ble foretatt i yngletiden. Ikke noen av disse straffskjerpene momentene foreligger i den foreliggende sak. Om betydningen av at det i HR-2016-1857-A ble utmålt straff for forsøkshandling mens det i den foreliggende sak ble felt en ulv, vises til avsnitt 52 i dommen hvor det fremgår at når forsøket består i en organisert og langvarig jakt er den enkelte deltakers straffeskyld nokså uavhengig av om laget samlet sett klarer å komme til felling.

I den foreliggende sak er det ikke tale om en planlagt og organisert jakt, hvor flere deltar. Det er ikke tale om å ta ut et eta-

blert ulvepar i yngletiden. I nærværende sak er det mer tale om et øyeblikks handling sprunget ut av en situasjon som plutselig oppsto. Etter lagmannsrettens syn vil utgangspunktet for straffutmålingen i denne sak – inkludert forholdet som er endelig avgjort gjennom tingrettens dom – ligge på fengsel i åtte måneder.»

Saken hadde fått liggetid i påvente av lovanvendelsen i Høyesteretts behandling av Elverum-saken. Dette sammenholdt med erkjennelse gjorde at straffen ble satt til fem måneders fengsel. Tap av retten til å drive jakt og fangst ble satt til 3 år, og en rifle ble inndratt.

● **LH-2017-188933: Hålogaland lagmannsrett 16. mars 2018**

En mann ble dømt til 60 dager fengsel for grovt tyveri av krabbeteiner som sto og fangstet, og brudd på havressursloven ved at tiltalte ga uriktige opplysninger om fangstfelt. Lagmannsretten uttalte:

«I straffutmålingen må vektlegges de problemene og økonomiske utleggene de fornærmede ble påført ved at krabbeteinene ble stjålet mens de sto og fangstet. Det dreier seg om bomturer til fiskefeltet, tid som brukes på å lete etter teinene, og at man må skaffe seg og sette ut nye teiner. Om verdiene av teinene med tilhørende utstyr viser lagmannsretten til den nærmere redegjørelsen nedenfor i forbindelse med behandlingen av erstatningskravet. Videre vektlegges at krabbefisket gjelder betydelige verdier. Tiltalte har levert krabber tatt fra andre fiskeres teiner til en verdi av til sammen 92 465 kroner. Det er også et straffutmålingsmoment i saken at det er vanskelig for fiskerne å forhindre denne typen tyveri og at oppdagelsesrisikoen er relativt liten, jf. Rt-1999-1723, som gjaldt reintyveri, og hvor tilsvarende hensyn gjorde seg gjeldende.»

Ny lovgivning

Omplassering og salg av dyr i midlertidig forvaring mv.

Dyrevelferdsloven § 32 tredje og fjerde ledd lyder nå:

«Midlertidig forvaring av dyr skal ikke være lenger enn nødvendig. Dersom tilsynsmyndigheten finner at det ikke er forsvarlig å levere tilbake et dyr som er tatt i midlertidig forvaring, kan tilsynsmyndigheten fatte vedtak om salg, omplassering eller avliving av dyret.

Tiltak etter første og andre ledd og vedtak om avliving etter tredje ledd kan gjennomføres for dyreholders regning. Skyldige beløp er tvangsgrunnlag for utlegg. Dersom dyret blir solgt, skal salgssummen utbetales til eieren med fradrag for kostnadene til forvaring av dyret og gjennomføring av salget.»

Nye forskrifter

Teknisk standard for landbaserte akvakulturanlegg

Forskrift 19. juni 2017 nr. 941 om krav til teknisk standard for landbaserte akvakulturanlegg for fisk trådte i kraft 1. januar 2018. Formålet med forskriften er at fiskerimyndighetene skal kunne kreve en god teknisk standard på landbaserte anlegg, det vil i hovedsak si settefiskanleggene. Nå kreves en såkalt «brukstillatelse» for alle eksisterende anlegg fra 2021, for nye anlegg gjelder de tekniske kravene allerede. Paragraf 33 lyder: «Overtredelse av forskriften eller vedtak fattet i medhold av den, kan medføre straff og andre reaksjoner etter lov 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur.»

Salamander-sertifikat

Forskrift 15. mars 2018 nr. 356 om særskilte beskyttelsestiltak mot soppen *Batrachochytrium salamandrivorans* i forbindelse med innførsel og utførsel av salamandere er i kraft i perioden 15. mars 2018 – 31. desember 2019. Forskriften skal forebygge spredning av soppen *Batrachochytrium salamandrivorans* i forbindelse med innførsel og utførsel av salamandere. Salamanderne skal blant annet ha et helsesertifikat og ikke vise kliniske tegn på sykdommen, særlig hudlesjoner eller sår, ved undersøkelse av offentlig veterinær i løpet av de siste 24 timene før forsendelsen sendes til mottakerlandet. Overtredelse straffes etter matloven § 28.

Beverjakt uten fellingstillatelse

Forskrift 26. april 2017 nr. 519 om forvaltning av bever trådte i kraft 15. mai 2017. Den nye forskriften, som delvis erstatter forskrift 22. mars 2002 nr. 314 om forvaltning av hjortevilt og bever, gjør at kommunen kan åpne for at bever kan jakes uten fellingstillatelse. Det er tilstrekkelig med grunneiers tillatelse som ved jakt på annet småvilt.

I neste nummer...

«Krigen mot krypskytterne»

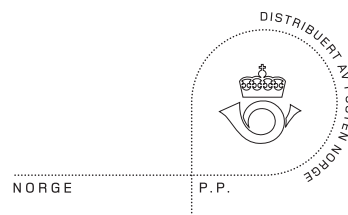
– En desperat og kontraproduktiv strategi

«Krig» har blitt en vanlig metafor for bekjempelse av naturkriminalitet i Afrika. Lovbruddene knyttes til organisert kriminalitet, terrorisme og nasjonal sikkerhet, noe som brukes for å legitimere strenge repressive tiltak og skjerpede straffer. De fleste gjerningspersonene er imidlertid ressursvake lokale som begår lovbrudd ut ifra et behov for ernæring. Uklare skiller mellom krigføring og kriminalitetsbekjempelse leder til brudd på menneskerettighetene og kontraproduktive responser.

Tekst/Foto: Forsker **Siv Rebekka Runhovde**, Politi­høgskolen

Foto: Viltvokter på patrulje i Uganda.

Returadresse: ØKOKRIM, Pb. 8193 Dep, 0034 Oslo

Er du vårt nye hode?

Miljøkrimavdelingen trenger politioverbetjent og politibetjent

Søknadsfrist: 13. mai 2018

The brain diagram contains the following text and icons:

- politi og påtale (with a crown icon)
- analyse (with a paragraph symbol §)
- metodeutvikling (with a lightbulb icon)
- etterforskning (with a magnifying glass icon)
- elektroniske spor (with a computer monitor icon)
- fagkompetanse (with a plus sign icon)
- internasjonalt arbeid (with a globe icon)
- tverrfaglighet (with a puzzle piece icon)
- kriminalitetsbekjempelse (with a tree icon)
- € (Euro symbol)
- \$ (Dollar symbol)
- Bitcoin symbol (B with two vertical lines)
- Information icon (i in a circle)

www.okokrim.no/jobb

«I jobben min lærer jeg
noe nytt hver eneste dag»

NESTE NUMMER

KOMMER HØSTEN 2018

www.miljokrim.no